

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A mi vallásunkról.

II.

A reformáció, hogy olvashassa mindenki a bibliát, s így ne tekintélyek után menjen és higgyen a vallás dolgában, hanem az azon alapuló jobb meggyőződése után, igénybe vette a felvilágosodás hatalmas eszközét a sajtót. Eme hatalmas eszköz a mai időben már a bibliaellenes tanoknak és eszméknek is terjesztője. Ez viszi be a családokba a mindenféle kóros eszméket. A szívet lelket megmértelyező könyvek eltalálnak már a legrejtettebb falvakba is; megjelennek a családi tűzhelyeken, sokszor nem is tudni mily úton módon. Az emberek szeretnek olvasni, mihon olvassák azokat, melyek eltérítik a szentírás igazságaitól, ha nem jártasak abban; ha jártasak volnának, ha annak igazságai ott volnának sziveikben s lelkeikben, mily könnyű volna a vallásellenes eszméket kiűzni a családból. Minden eszme, minden gondolat, mely ellenkezik az Isten igéjével kárára van testileg lelkileg az embereknek. A családban minden jónak, az alapja a szentíráson alapuló vallás. Mindent kellene a családi körből küszöbölni, bármilyen tetszetősnek, előnyösnek látszik is, ha a biblia tanításával ellenkezik. Csak ott van és lehet boldog családi élet, hol az evangéliom megszilárdította az Istenbe való hitet.

Vissza kell hát állítani a családban az Isten igéjének hanyatló tekintélyét. Mi által eszközölhetjük ezt? Nézzük meg mit csinált Istennek ama nagy embere Genfben először is. A szentírást tanította, magyarázta a családapáknak, anyáknak a templomokban. Óh az a szószék nagy hatalom az Isten igéje által; a bibliának igazságai megismertetik az Istent, kinek szeretete leír a bünbe esett emberig; megismerhetik hogy Ő lehet az embernek törvényadója. Azokból ismeri meg az ember önmagát, emberi méltosá-

gát, s megbecsüli azt másokban is; megismeri bünös voltát, felderül előtte az a felemelő igazság, hogy sehol senkiben ne keresse s találja fel a bünből való szabadulást, mint hitében, mely vagyon az Istenfiában, ki adatott egyedül az embernek Istentől váltságul; megismeri az örökélet bizonyosságát és szívében lelkében felmagasztalva áll meg az élet viharáiban, küzdelmeiben. A szószék az Isten igéjének szolgálatában olyan mint a nap. Világosságot, fényt, meleget áraszt, üdít, tenyész, munkára serkent élet a lelki világban. A templomban kél fel, innen terjed szét a család és társadalom levegőjében, és mindenütt élet, tenyész. A fagyos szív kienget, a sivár fekete lélek virágba borul, hol ez előtt tudatlanság, vakhit, rothasztó eszmék, szegénység, titkos és nyilvános bünök légiói voltak: lesz lelki világosság, munka, szorgalom, erkölcsi tisztaság. Az Isten igéje kihat a templomból az emberi szivekbe s mindenkit igehirdetővé tehet. A család-apa, anya a kis házakban, a palotákban előveszi azt a fenséges könyvet olvassa gyermekeinek; a családi élet levegője üdítővé válik s megtisztul minden szennytől.

Ámde ha ezek így lennének is, a mai időben az Isten igéjének igazságait tuhársogja a kishitűség jajkiáltása a családokban. „Nehéz az élet terhe, nem kereshet az ember annyit, a mennyivel családját, övéit fentarthassa; az apáról szállott birtok elfogyott stb. nem segíthet rajtunk már a szentírás sem.“ Dehogynem, csak hallgass szavára s fogadd meg tanácsait; felkölti szivedbe az Istenbe vetett bizodalmat, erőt ad a becsületes munkához, megmutatja a józan takarékoság útját, s a szükség enged. Láttam én már családot, mely szegényen kezdte sok gyermekkel megáldva, a gyermekekből segítők nőttek, és mire felnevekedtek, a szegény családból megalégedett családi tűzhely lett.

Azt mondja a szentírás „imádkozzál és dol-

gozzál". Az imádkozás jelenti az Istenben való hitet, a dolgozás pedig az embernek azon lelki erejét, melynélfogva az ember az Istenben bizva munkálkodik és ezáltal szerzett önértet, kitartás, szorgalom, mérsékelt élet önmaga urává teszi az embert; nem függ senkitől csak az Istentől, még ha másnak szolgál is, nem adja el testét lelkét, s szabadabb, mint sok gazdag, ki nem hisz Istenben. Vajjon azok, kik ellökve szegénységök miatt a hitet, ellökve Isten törvényét, az államtól, társadalomtól követelik a megélhetést: nem veszik-e észre, hogy ezzel polgári s lelki rab-szolgaságot vesznek magukra. Az állam ad megélhetést talán, de árát szabja; a polgári szabadság is csak írott betüvé válik; oly nép, mely elhagyja az evangéliomot, az azon alapuló hitéletet, mely nem tudta kivívni az önbecsérzetet és lelki függetlenséget, nem méltó a szabadságra. Előbb-utóbb rabjává lesz az erősebbnek, a bűnek és testi szenvedélyeknek.

Óh én magyar népem! értsd meg, a mit neked az a könyv mond, élő igaz hit nélkül Istenben nincs boldogulásod, sem itt, sem a másvilágon. Ne menj te, a szép szavu bölcselkedés után, ne hallgass azokra, kik Isten nélkül, vallás nélkül földet, jólétet, Isten tudja még miiket ígérnek, azt is el fogod veszteni a mi még van. Hallgasd az Isten beszédét templomodban, olvasd otthonodban, lesz hited, erőd a munkára; nem kérsz segítséget senkitől csak az Istentől,

te fogsz adni a társadalomnak, hazánknak is erőt, valódi műveltséget polgári szabadságot. Csak földolog legyen, a tiszta evangéliomi hit, ahoz tiszta szívből és lélekből ragaszkodás, ehez nem szabad semmi önző érdekek tapadni, mihelyt földi érdeket csatolunk hozzá, elvész annak tisztasága s boldogító ereje. Ne azért hidj mert talán időszerű, mert hatalmat s más világi érdeket ad, hanem mert szived és lelked boldogító szüksége mindig és mindenkor Krisztussal és Krisztusban élni, ha kell érette szenvedni is.

A szegénységen kívül másik nagy bajunk mint mondják, a mértékletlen élet, a szeszitalokkal való visszaélés. Ime egy másik társadali bűn, mely szomorú eredménye az Isten ígétől való eltávozásnak. Ugy volt ez Kálvin idejében Genfben is.

Ezen bűn előtt az Isten ígéje az, mely bezárhatja a családok ajtait. Hiába mutatjuk itt fel az ital ártalmas voltát az egészségre, hiába mutatják fel hogy ez szemét, amaz eszének épességét veszítette el miatta, hiába hogy az azzal visszaélés egész nemzedékeket satnyít el testben és lélekben. Megszokták s — úgy mondják, — dolgozni sem lehet anélkül, pedig annak erősítő ereje nincs, azt táplálékul az emberi test be nem veszi. Hiába látnak olyanokat, kik az ital nélkül is dolgozók: mégis megmaradnak vészhozó szokásuk mellett. Látják nyomába fellépni a szegénységet, látják, ez is, az is el itta va-

TÁRCA.

Ujabb pótadatok a belényes-ujlaki ev. ref. egyház történetéhez 1900.

Templomszékek. Régebben templomunkban ugynevezett családi székek voltak, melyeket az ősök készítettek saját költségükön. 14 év óta az egyház készítette székekbe a megjelölt helyre ülnek a templomban ha odaférnek. El vannak különítve a leányok a családanyáktól és az öreg asszonyoktól. 6 pad van kijelölve a leányoknak, leghátul az öreg asszonyok ülnek. A középidéjű családanyák legelől ülnek két oldalon, utánna jönnek a fiatalabb nők. Legelőbb az öreg asszonyok mennek ki székenként utánok székenként a középidéjű, azután az ifjabb nők, végre a leányok székenként a templomból. A torony alatti karban vannak az ifjak, háttal veők lent a leányok. A másik karban tul a kántor és iskolások vannak, az ifju házások. Alant a katedrával szemben ülnek a gondnok, bíró, presbiterek, esküdtek és az egyházi a kisbíróval. A többi két oldalon levő székekbe elől a gondnokságot, bíróságot, presbiterséget vagy esküdtséget viselt emberek, hátrább, lehetőleg életkor szerint a többi emberek. A leányok után 2—3 perc mulva indulnak le a karból a legények, aztán az ifju házások, aztán alólról a hivatalokat viseltek,

utánok a többiek, ezek után a presbiterek és esküdtek utánok a bíró, gondnok, iskolás leányok, fiuk, tanító és végre a lelkész.

Istenisztelet. Vasárnap délelőtt és délután a második harangozás kezdetétől a harmadik harangozás bevégeztéig énekelnek a hívek, sőt néha a beharangozás után is énekelnek néhány verset. Hétköznapokon az iskolás gyermekek beharangozás után, bűnbánati héten a második harangozástól kezdve énekelnek egy két verset a templomban a felálló ének előtt Vasárnap délelőtt egyházi beszéd; délután rendszeren kátémagyarázat tartatik. Nem volt rá eset, kivéve a vasárnap délutáni predikációs temetést, hogy itt vasárnap délután istenisztelet kátémagyarázattal egybekötve ne tartatott volna. Hétköznapokon leginkább hétfőn és szombaton tartatik istenisztelet. Bűnbánati héten mindennap kétszer, délelőtt és délután tartatik istenisztelet. November második felétől minden szerdán délelőtt bibliamagyarázat tartatik február végéig. Ez év november hó vége felétől kezdve minden hétfőn és szombaton délelőtt bibliaolvasás lesz az Istenházában.

Urvacsoraosztás. Az Urvacsora hatszor szolgál-tatik ki egy évben. Az agendázás, a szokásos három kérdés feltételével a megterített Urasztala előtt történik. A lelkész járul a hívekhez, kik az Urasztala körül sorakoznak a szentjegyekkel. Az Urvacsoráját előbb az idősebb férfiak veszik fel, utánok leginkább a középidéjűek, aztán az ifjak. A nőknél is előbb az öregek, aztán a középidéjűek, ifju asszonyok és a leányok já-

gyonát; éhező, ruhátlan, neveletlenül maradt gyermekeik szomorú sorsa fel-fel tűnik előttük, de azért csak isznak sőt gyermekeiket is itatják.

Rettenetes mennyi vagyon tékozzatják el ezen bűnre, ha minden család, a mit évenként testi hűnös szenvedélyének ezen oltárán áldoz, félretenné: jómódúvá lehetne belőle lassanként.

Egy 1000—1200 lélekkel bíró faluban is azt hiszem az italmérési jogért fizetnek 2000 koronát évenként, s hogy ez a pénz vissza térüljön és még élhessen is utánna az illető, legkevésbé 12000 korona értékű italt el kell adnia, ha csak ennek fele megtakarítatnék 20 év alatt, nem számítva a megtakarított összegnek mértékletes kamat-növekedését, annak a falunak lakosai 120000 korona birtokában volnának. Így pedig vannak annyi vagy még több adósságban s ennek rettenetes terheiben. Mennyi áldás fakadna az így megtakarított javakból? hány család lenne békében, hányak lenne elegendő kenyere? mikép terjedne a jólét megalégedés? hány édesanya könnyűi törlnének le? kik most sirnak részeges férjeik tékozzásán, a család nyomorán, kik kétségbeesve tördelik kezöket rongyokba járó gyermekeik szomorú sorsán. Nincs az a járványos betegség, mely több áldozatot szedne az emberek sorából, mint a részegeskedés. A járványos betegség elmúlik, némelyik nagy időközönként lép fel, de ez ott van folyvást a családokban, kiirtja a jó erkölcsöket, eltávolít Istentől,

megöli a mi jó és nemes, „mint a kígyó megmarja az embert és mint a mérges kígyó megcsipi.“ Ezen bűnnek nincs más orvossága mint a szentíráson alapuló hit. Vegyétek elő a világi bölcsészet minden erőlködéseit, itt meglörök hatalma, az embernek ezen rettenetes testi lelki ellenségével nem bír megküzdeni. A fennen hirdetett társadalmi bajokat megszüntetni ígérő elméletek, még nem is foglalkoznak vele, hiszen népeket bolondító eszméiket ott terjesztik a pálinka gőzétől terhelt vendéglők miazmás levegőjében. Ez ellen nincs másban segítség csak a mi vallásunkban, melynek tiszta evangyéliumi ereje ezt is legyőzi. Az evangyéliom az mely isteni szavát felemeli a mértéktelenkedés ellen s az Istenbe vetett erős hit győzedelmeskedik azon.

Sajátságos szinte érthetetlen az a baj, mely hazánk némely vidékén a gyermekek iránti szeretet hiányáról beszél. Az Isten ígétől eltávozás, még a szülői szeretetet is kiöli a szivekből. Hányszor lehet hallani „bár csak eltemethetném őket, mily nagy teher rajtunk a gyermek-sereg; mi lesz belőlök, alig kereshetünk elég kenyeret is magunknak. Oh mily messze távolodás az Isten ígétől; saját gyermekét, véreből való vért, csontjaiból való csontot akadályul tekinti a megélhetőnek a világi boldogulásnak. El elnézem sokszor a temetőket, azokban, azokat a kis fejfákat, melyekre oly kicsiny élet idő van írva, mily sok van ilyen! Sok ellensége van a gyer-

rulnak a Szentasztalhoz. Legutoljára veszik fel az Urvaországát az új confirmáltak első ízben a tanítóval és lelkészszel. Midőn a lelkész és tanító veszik a szentjegyeket, a hívek mind felállanak, míg a lelkész be nem végzi imáját állva maradnak. Sőt ha a rokonság közül veszi fel valaki az Urvaországát, rokonaik mindaddig állva maradnak, mignem azok az Urasztalától eltávoznak. A lelkész templomba menetelekor nők és férfiak meghajtják magukat. Az iskolások pedig mindaddig állva maradnak míg a lelkész rövid halk magánimája után a papszékbe le nem ül. Az Urvaországosztás alatt mindig énekelnek a hívek élükön a kántorral.

Egyházi gyász-isteniszteletek. Egyházi gyász-isteniszteletek tartattak: „Kossuth Lajos“, „Rudolf trónörökös“ és „Erzsébet királyné“ emlékére.

Hálaadó-isteniszteletek is tartattak 1899-ben. „A magyar nemzet keresztyén hitre térésének emlékül-nepén“, midőn is alkalmi ének hangzott, s ima s beszéd tartatott. Az alkalmi ének, mit Vállaji Sipos Imre belényesi ev. ref. lelkész irt következő:

ÉNEK.

(Dallam: Hazádnak rendületlenül.)

Dicsőséged zengje ajkunk,
Nagy Isten! Jó Atyánk!
Hála imák fakadnak ma,

Nemzetünk ajakán.
Hazát adtál őseinknek,
Megtartád azt nekünk;
Bölcsönk itt ringott, sirunkban
Egykor mi is itt pihenünk.

Óh de e hon szép kék egén,
Nem gyúlt ki nap fénye.
A setében nem látszott még
Krisztus szelid lénye.
Oltár tüzek világánál,
Hadur véres árnya!
Hivta fel az ősök karját
Diadalmas nagy csatákra!

Menny s föld Ura, áldott Isten!
Nem sokáig nézted
Miként bolyong sötét úton,
Uj választott néped.
Szép napodat felderítéd,
Hazánk kék egére
Tündökölő csillaggá lett
E szép egen Árpád vére.

Győzedelmet nyert a hitnek
Ragyogó világa!
Megnyilt a menny, s minden kebel,
Dobbant hő imára!

meki életnek. sok a betegség, mely néha rendre állítja a kis koporsókat a házban: de oly ellensége nincsen egyszem, mint a szülői szeretet hiánya. Étel, ital, levegő, mind ártalmára lehet, de semmi nem pusztítja úgy ezeket az ártatlanokat, mint a szülők erkölcstelen életmódja. Mily rettenetes bűnök lehetnek eltitkolva a családi életben a gyermekélet világában, csak sejtethjük azokból a szomorú és utálatos fekélyekből, melyek ottan-ottan kiütnek a családi s társadalmi élet testén. Ezekbe a titkos bűnökbe nem hatolhat be a tudomány világa; itt hajótörést szenved a kormányzási hatalom, a világi törvény minden ereje; még a keresztyéni szeretet is, mely kívülről akar segíteni a családi élet erkölcstelenségén, erőtlennül ereszti le a sikertelenség miatt karjait. Nincs ennek más orvossága, nem is volt és nem is lesz, mint a szentírás melybe a krisztusi erkölcsök meg vannak írva, ennek a világát kell bevinni az emberi szivekbe, ennek a törvényeit kell uralkodóvá tenni a családi életbe.

A bajnak forrása nem más, mint már mondtam, mint Isten igéje tekintélyének elhanyagolása. Az emberek elidegenedtek vagy nem is ismerték valóban az Isten törvényeit, s hódolnak a testiségnek és bűnös szenvedélyeinek. Ezt most már elismerik azok is, kiknek eddig a természettudomány volt mindenök, el az orvosok, el az állam-bölcsek.

Óh mint megszűnne az Isten tekintélyének

visszaállítása által a gyermekek nagy halandósága, hogy népesülnének be a családok egészséges munkabíró, tiszta erkölcsű józan becsületes gyermekekkel; hogy terjeszkedne vagyonban jólétben népünk.

Nincs nagyobb töke s hatalom, mint az erős két kar és annak becsületes munkája, az erős kálvinista szív és jellem. Ha ez megvolna, nem lenne szó a pusztulásról, hanem igen is a gyarapodásról, számban, jólétben erőben.

A jó erkölcs felemeli, gazdagítja, boldogítja a népeket a megromlott erkölcsök pedig elpusztítják. Ne vesd meg én magyar vérem, a Krisztus tanítását, az ő példáját, ne az Ő könyvét, melyet szent örökségül hagyott reád.

Ragaszkodj ahoz tántoríthatatlan hittel, attól ne térítsen el semmiféle bölcsekedés, hízélgés, pénz, gyönyörűség.

Mihelyt hozzá férközik a világi érdek, mint fentebb is mondtam már, elvész ereje. Régen, cím hatalom kecsegtetése megritkította nagyjaink sorait, üldözés, elnyomás rossz példa, kicsinyeink seregét, A mostani időben pedig az egyes családokban titkon növe erkölcstelenség után fellépő szegénység miatt bűnös titkos cselekedetekkel néptelenítik fajunkat; fájdalom nem ritkaság, hogy az erős hitűnek nevezett kálvinisták között találkoznak olyanok, kik egy kis anyagi előnyért vagy máséi eladják leendő gyermekeik vallását, akkor midőn családi életet akarnak alkotni. Bi-

Ezer tusán, véres csatán
E hit védő karja,
Emelte fel népünk, s hazánk,
Századokon át fentartva.

Óh légy velünk, védj nemzetünk!
Jézus hű Megváltónk!
S nagy Királyunk áldott lelke
Legyen világítónk!
Ha sötétben tévelyegnénk
Gyásznapokat érve,
Derítsen ránk, szép jövendőt,
Krisztusi hit szelid fénye.

1900. aug. 28-án Ő felsége születésének 70. évfordulati napján hálaadó-istenisztelet tartatott alkalmi ének számmal.

Résztvett ezen isteniszteleten a helybeli lakosokon kívül, az éppen akkor itt állomásozott aradi ezred száz magyarjainak legénye. Képviselet volt az ezred tisztikara. kapitánytól lefele minden rangú tiszttel. A templom zsufolásig megtelt. Az alkalmi ének következő volt:

ÉNEK.

(Dallam: LXVI. Zsoltár. „Örvendj egész föld.”)

Égi Atyánk légy je' en velünk,
Mig szívünk hozzád ömledez,

E napon melyet megszentelünk,
Mert nemzetünk ünnepe ez,
Magyarhon népe zeng ma néked,
Buzgó szívvel dicséretet,
Mivel felkentéd 70 évet
E napon békében ére meg.

Áldunk Isten ki nemzetünkhöz
Mint áldás atyját küldted őt,
Áldunk hogy ma esztendeihez
Atdál ismét egy esztendő,
Áldunk, hogy mit annyi szív kére,
Hozzád bocsátott imában;
Vigyáztál drága életére,
Ismét egy év elfojtában.

Halld meg Isten a fohászokat,
Melyek érte csdnek ma is,
Örködjék felette sorsokat
Vezérlő karod, mint paizs.
Áld meg örök szeretetednek
Áldásival ez életet
Melyhez annyi földi népek,
Jóléte üdve köttetett.

Ez ének eredetijét Baksay Dániel ref. lelkész írta 1856-ban „A szent hajdankor énekei” című művében „Fejedelem név- vagy születésnapjára cím alatt bent-

zony bibliai szilárd hitre van szükségünk, hogy visszaszerezzük az erős kálvinista erkölcsöt, mely fenttarthatja egyedül vallásunkat.

Fodor Sándor,
szerepi ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Népiskolai felügyelő a debreceni egyházban.

E cím alatt a „Debreceni Protestáns Lap“ hasábjain már két cikk látott napvilágot. Maga az intézmény szokatlanságánál s fontosságánál fogva megérdemli, ha minél több oldalról világítják meg, mert csakis így tisztázódhatnak az eszmék s így ölthetnek határozott alakot.

Minden új intézménynek létjogosultságot az a cél adhat, melyért felállítják, sikeres működést pedig az *alkalmazott eszközök használhatósága* biztosít.

A népiskolai felügyelői állás életbeléptetésénél ez elveket kell figyelembe venni.

Mi lehet a cél?

Kettős. Egyik hogy az iskolaszéki elnök vállaira nehezedő munka egy jórészét átvegye a másik, hogy az iskolák szellemi vezére legyen.

A cél tehát helyes, így önként következik, hogy ily felügyelői állás szervezésére szükség van. Ebben, azt hiszem, mindnyájan egyetértünk s csak üdvözölni tudjuk azokat a férfiakat, kik az eszmét felvetették s a megvalósulás stadiumáig vezették.

De az eszközök alkalmazásánál már eltérnek véleményeink. Ugyanis vannak olyanok, kik lelkész jellegű felügyelőt óhajtanak s akarnak; ily értelmű az egyház-

tanács által elfogadott javaslat is. Ismét mások, mint Csurka István barátom, s jó magam is, a tanítótestülettel együtt a *szakfelügyelet* mellett foglalunk állást s ennek minden „elfogultság“ nélkül kifejezést is adtunk.

Hogy e két mód közül melyik a helyesebb, melyik nyomában fakadhat áldásdus eredmény, azt hiszem, a tanításügygyel foglalkozók s annak előhaladását szívőkön hordozók előtt első tekintetre világos.

Az iskolafelügyelő állás szervezése szükséges, mint fentebb is mondtam, először azért, hogy az iskolaszéki elnök megsokasodott teendőin könnyítsen.

Egyházi törvényeink szerint az iskolaszék elnöke csak lelkész lehet, így egy ember munkája, ereje két különböző téren oszlik meg, így különösen nagyobb városokban, mint pl. Debrecenben, hol 40—50 közt váltakozik az osztályok száma, nem számítván bele a főiskolai osztályokat, ily helyeken a kettős feladatnak egy ember sikerrel meg nem felelhet. Régi igazság az, hogy „két urnak szolgálói nem lehet.“

S ime mit tapasztalunk? Az elfogadott javaslat egyik ember válláról leveszi a terhet s átrakja egy másikra, ki szintén nem lehet egész felügyelő, mert egyuttal csapókeri lelkész is lesz.

Igaz, hogy egyik ember erősebb szervezetű s több munkát elbir, mint a másik, de emberfeletti dolgot senkitől várni nem lehet.

Hogy az az egy ember irodai munkát végezzen, ügyes-bajos szülők panaszát hallgassa s ezekben intézkedjék, iskolákat látogasson s még hozzá papi funkciót is végezzen (igaz, hogy csak vasár-, és ünnepnapokon) s mindezt sikerrel: a lehetetlenséggel határos.

Mennyivel több eredményt ígér s kevesebb munkát rak egy ember vállára az a felfogás, mely hat igazgatótanító óhajt az iskolák élére állítani. Ez által az ellenőrzendő iskolák száma hatodrésznyre száll alá s hatodrésznyi lesz egy-egy ember munkája is. Egészséges vér-

oglaltatik. Atalakította és kinyomatta Belényesen Vállaji Sipos Imre ev. ref. lelkész, s egyházmegyei tanácsbíró.

A Dekanátus. A Dekanátus nyomaira 1841-ben akadunk, mikor Balog Péter, akkor még a n.-szalontai hely. hitv. egyházvidék esperese (később a tiszántuli kerület híres püspöke) iskolalátogató körlelkészeket választott az egyházmegyén, kik a két középső adventi hetekben látogatták meg az iskolákat. Belényes-ujlak a belényesi körbe tartozott. Iskolai körlátogató volt Bosznai István belényesi lelkész. Mostani körlátogatók Sipos Imre belényesi lelkész s egyh.-megyei tanácsbíró és Tóth Lajos jánosfalvi állami iskola tanító.

Az egyházlátogató küldöttség (Canonica-visitatio) mely egyházat és iskolát egyiránt látogatott legtöbbször advent második hetében végezte kötelességét. A Dekanátus felállítását után az egyházlátogató küldöttség február és március hónapokban látogatta meg a körbeli egyházakat és iskolákat. Most június hó első és második felében végeztetik a nt. egyházlátogató küldöttség által az egyházak és iskolák látogatása és megvizsgálása. Az egyházlátogató küldöttség (canonica visitatio) tagjai rendszeren esperes és egy világi tanácsbíró, vagy egy egyházmegyei egyházi és egy egyházmegyei világi tanácsbíróból, a világi tanácsbíró akadályoztatása esetén, az iskolakör látogató lelkészből, vagy más lelkészből állott és áll.

A 60-as években nagymélt. Tisza Kálmán úr, mint a „n.-szalontai hely. hitv. egyházvidék“ akkor még úgynevezett segédgondnoka, többször volt e vidéki egyház-

zakban vizitálni. Az 1864. év keresztelei anyakönyvébe az 52. lapon a 6. folyó szám után ez olvasható: „Látuk 16. február 1864. Osváth Imre s. k. esperes, Tisza Kálmán s. gondnok, Muhi Sámuel m. k. tanácsbíró.“

Egyházlátogató küldöttség. Az egyházlátogatás célja a felügyelet gyakorlása, hogy az apostol szerint az egyházakban „mindenek ékesen és szép renddel legyenek.“ Kikutatni felfedezni a bajt, és azt orvosolni, vagy orvosoltatni a felettes hatóságok által. A visitatio joga és kötelessége az intés, feddés és dorgálás azokat illetőleg, kik arra magokat szegényszemre érdemesítették. Viszont a dicséret, elismerés, buzdítás továbbra is azokat illetőleg, kik arra valóban rászolgáltak. Az egyházlátogató küldöttség első és főkötelessége az egyházveteményeskertjének az iskolának megvizsgálása, mert ez volt első feltett kincse ev. ref. egyházunknak mindig, tudva azt, minél több az iskolások száma, minél jobban tanítanak az iskolában, annál több hithű tagja lesz egyházunknak. Igen, mert az iskolán és a templomon, vagyis az iskolai és templomi tanításon épül fel, fejlődik és áll fel az ev. ref. egyház, a honnan a mi egyházunk szoros értelemben vett tanítói egyháznak is neveztetik.

(Folyt. köv.)

Sipos János.

meki életnek. sok a betegség, mely néha rendre állítja a kis koporsókat a házban: de oly ellen-sége nincsen egyszem, mint a szülői szeretet hiánya. Étél, ital, levegő, mind ártalmára lehet, de semmi nem pusztítja ugy ezeket az ártatlanokat, mint a szülők erkölcstelen életmódja. Mily rettenetes bűnök lehetnek eltitkolva a családi életben a gyermekelet világában, csak sejthetjük azokból a szomorú és utálatos fekélyekből, melyek ottan-ottan kiűtnék a családi s társadalmi élet testén. Ezekbe a titkos bűnökbe nem hatolhat be a tudomány világa; itt hajótörést szenved a kormányzási hatalom, a világi törvény minden ereje; még a keresztyéni szeretet is, mely kívülről akar segíteni a családi élet erkölcstelenségén, erőtlennül eresztli le a sikertelenség miatt karjait. Nincs ennek más orvossága, nem is volt és nem is lesz, mint a szentírás melybe a krisztusi erkölcsök meg vannak írva, ennek a világot kell bevinni az emberi szivekbe, ennek a törvényeit kell uralkodóvá tenni a családi életbe.

A bajnak forrása nem más, mint már mondtam, mint Isten igéje tekintélyének elhanyaglása. Az emberek elidegenedtek vagy nem is ismerték valóban az Isten törvényeit, s hódolnak a testiségnek és bűnös szenvedélyeinek. Ezt most már elismerik azok is, kiknek eddig a természettudomány volt mindenök, el az orvosok, el az állam-bölcsek.

Óh mint megszűnne az Isten tekintélyének

visszaállítása által a gyermekek nagy halandósága, hogy népesülnének be a családok egészséges munkabíró, tiszta erkölcsű józan becsületes gyermekekkel; hogy terjeszkedne vagyonban jólétben népünk.

Nincs nagyobb töke s hatalom, mint az erős két kar és annak becsületes munkája, az erős kálvinista szív és jellem. Ha ez megvolna, nem lenne szó a pusztulásról, hanem igen is a gyarapodásról, számban, jólétben erőben.

A jó erkölcs felemeli, gazdagítja, boldogítja a népeket a megromlott erkölcsök pedig elpusztítják. Ne vesd meg én magyar vérem, a Krisztus tanítását, az ő példáját, ne az Ő könyvét, melyet szent örökségül hagyott reád.

Ragaszkodj ahoz tántoríthatatlan hittel, attól ne térítsen el semmiféle bölcsekedés, lizelgés, pénz, gyönyörűség.

Mihelyt hozzá férközik a világi érdek, mint fentebb is mondtam már, elvesz ereje. Régen, cím hatalom kecségtetése megritkította nagyjaink sorait, üldözés, elnyomás rossz példa, kicsinyeink seregét, A mostani időben pedig az egyes családokban titkon növe erkölcstelenség után fellépő szegénység miatt bűnös titkos cselekedetekkel néptelenítik fajunkat; fájdalom nem ritkaság, hogy az erős hitűnek nevezett kálvinisták között találkoznak olyanok, kik egy kis anyagi előnyért vagy máséért eladják leendő gyermekeik vallását, akkor midőn családi életet akarnak alkotni. Bi-

Ezer tusán, véres csatán
E hit védő karja,
Emelte fel népünk, s hazánk,
Századokon át fentartva.

Óh légy velünk, védj nemzetünk!
Jézus hű Megváltónk!
S nagy Királyunk áldott lelke
Legyen világítónk!
Ha sötétben tévelyegnénk
Gyásznapokat érve,
Derítsen ránk. szép jövőndöt,
Krisztusi hit szelid fénye.

1900. aug. 28-án Ő felsége születésének 70. évfordulati napján hálaadó-istenisztelet tartatott alkalmi ének számmal.

Résztvett ezen isteniszteleten a helybeli lakosokon kívül, az éppen akkor itt állomásozott aradi ezred száz magyarajku legénye. Képvisele volt az ezred tisztikara. kapitánytól lefele minden rangu tiszttel. A templom zsufolásig megtelt. Az alkalmi ének következő volt:

É N E K.

(Dallam: LXVI. Zsoltár. „Örvendj egész föld.“)

Égi Atyánk légy je'en velünk,
Mig szívünk hozzád ömledez,

E napon melyet megszentelünk,
Mert nemzetünk ünnepe ez,
Magyarhon népe zeng ma néked,
Buzgó szívvel dicséretet,
Mivel felkentéd 70 évet
E napon békében ére meg.

Áldunk Isten ki nemzetünkhöz
Mint áldás atyját küldted őt,
Áldunk hogy ma esztendeihez
Atdál ismét egy esztendőt,
Áldunk, hogy mit annyi szív kére,
Hozzád bocsátott imában;
Vigyáztál drága életére,
Ismét egy év elfojtában.

Halld meg Isten a fohászokat,
Melyek érte csdnek ma is,
Örködjék felette sorsokat
Vezérlő karod, mint paizs.
Áldd meg örök szeretetednek
Áldásával ez életet
Melyhez annyi földi népek,
Jóléte üdve köttetett.

Ez ének eredetijét Baksay Dániel ref. lelkész írta 1856-ban „A szent hajdankor énekei“ című művében „Fejedelem név- vagy születésnapjára cím alatt bent-

zony bibliai szilárd hitre van szükségünk, hogy visszazerezzük az erős kálvinista erkölcsöt, mely fenttarthatja egyedül vallásunkat.

Fodor Sándor,
szerepi ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Népiskolai felügyelő a debreceni egyházban.

E cím alatt a „Debreceni Protestáns Lap“ hasábjain már két cikk látott napvilágot. Maga az intézmény szokatlanságánál s fontosságánál fogva megérdemli, ha minél több oldalról világítják meg, mert csakis így tisztázódhatnak az eszmék s így ölthetnek határozott alakot.

Minden új intézménynek létjogosultságot az a cél adhat, melyért felállítják, sikeres működést pedig az alkalmazott eszközök használhatósága biztosít.

A népiskolai felügyelői állás életbeléptetésénél ez elveket kell figyelembe venni.

Mi lehet a cél?

Kettős. Egyik hogy az iskolaszéki elnök vállaira nehezedő munka egy jórészt átvegye a másik, hogy az iskolák szellemi vezére legyen.

A cél tehát helyes, így önként következik, hogy ily felügyelői állás szervezésére szükség van. Ebben, azt hiszem, mindnyájan egyetértünk s csak üdvözölni tudjuk azokat a férfiakat, kik az eszmét felvetették s a megvalósulás stadiumáig vezették.

De az eszközök alkalmazásánál már eltérnek véleményeink. Ugyanis vannak olyanok, kik lelkész jellegű felügyelőt óhajtanak s akarnak; ily értelmű az egyház-

tanács által elfogadott javaslat is. Ismét mások, mint Csurka István barátom, s jó magam is, a tanítótestülettel együtt a *szakfelügyelet* mellett foglalunk állást s ennek minden „elfogultság“ nélkül kifejezést is adtunk.

Hogy e két mód közül melyik a helyesebb, melyik nyomában fakadhat áldásdus eredmény, azt hiszem, a tanításügygyel foglalkozók s annak előhaladását szívőkön hordozók előtt első tekintetre világos.

Az iskolafelügyelő állás szervezése szükséges, mint fentebb is mondtam, először azért, hogy az iskolaszéki elnök megsokasodott teendőin könnyítsen.

Egyházi törvényeink szerint az iskolaszék elnöke csak lelkész lehet, így egy ember munkája, ereje két különböző téren oszlik meg, így különösen nagyobb városokban, mint pl. Debrecenben, hol 40—50 közt váltakozik az osztályok száma, nem számítván bele a főiskolai osztályokat, ily helyeken a kettős feladatnak egy ember sikerrel meg nem felelhet. Régi igazság az, hogy „két urnak szolgálni nem lehet.“

S ime mit tapasztalunk? Az elfogadott javaslat egyik ember válláról leveszi a terhet s átrakja egy másikra, ki szintén nem lehet egész felügyelő, mert egyuttal csapókereti letkés is lesz.

Igaz, hogy egyik ember erősebb szervezetű s több munkát elbírn, mint a másik, de emberfeletti dolgot senkitől várni nem lehet.

Hogy az az egy ember irodai munkát végezzen, ügyes-bajos szülők panaszát hallgassa s ezekben intézkedjék, iskolákat látogasson s még hozzá papi funkciót is végezzen (igaz, hogy csak vasár-, és ünnepnapokon) s mindezt sikerrel: a lehetetlenséggel határos.

Mennyivel több eredményt ígér s kevesebb munkát rak egy ember vállára az a felfogás, mely hat igazgató-tanítót óhajt az iskolák élére állítani. Ez által az ellenőrzendő iskolák száma hatodrésznyre száll alá s hatodrésznire lesz egy-egy ember munkája is. Egészséges vér-

oglaltatik. Atalakította és kinyomatta Belényesen Vállaji Sipos Imre ev. ref. lelkész, s egyházmegyei tanácsbíró.

A Dekanátus nyomaíra 1841-ben akadunk, mikor Balog Péter, akkor még a n.-szalontai helv. hitv. egyházvidék esperese (később a tiszántúli kerület híres püspöke) iskolalátogató körlelkészeket választott az egyházmegyén, kik a két középső adventi hetekben látogatták meg az iskolákat. Belényes-ujlak a belényesi körbe tartozott. Iskolai körlátogató volt Bosznai István belényesi lelkész. Mostani körlátogató Sipos Imre belényesi lelkész s egyh.-megyei tanácsbíró és Tóth Lajos jánosfalvi alföldi iskola tanító.

Az egyházlátogató küldöttség (Canonica-visitatio) mely egyházat és iskolát egyiránt látogatott legtöbbszörre advent második hetében végezte kötelességét. A Dekanátus felállítását után az egyházlátogató küldöttség február és március hónapokban látogatta meg a körebeli egyházakat és iskolákat. Most június hó első és második felében végeztetik a nt. egyházlátogató küldöttség által az egyházak és iskolák látogatása és megvizsgálása. Az egyházlátogató küldöttség (canonica visitatio) tagjai rendszeren esperes és egy világi tanácsbíró, vagy egy egyházmegyei egyházi és egy egyházmegyei világi tanácsbíróból, a világi tanácsbíró akadályoztatása esetén, az iskolakör látogató lelkészből, vagy más lelkészből állott és áll.

A 60-as években nagymélt. Tisza Kálmán úr, mint a „n.-szalontai helv. hitv. egyházvidék“ akkor még úgynevezett segédgondnoka, többször volt e vidéki egyház-

zakban vizitálni. Az 1864. év keresztelei anyakönyvébe az 52. lapon a 6. folyó szám után ez olvasható: „Látuk 16. február 1864. Osváth Imre s. k. esperes, Tisza Kálmán s. gondnok, Muhi Sámuel m. k. tanácsbíró.“

Egyházlátogató küldöttség. Az egyházlátogatás célja a felügyelet gyakorlása, hogy az apostol szerint az egyházakban „mindenek ékesen és szép renddel legyenek.“ Kikutatni felfedezni a bajt, és azt orvosolni, vagy orvosoltatni a felettes hatóságok által. A visitatio joga és kötelessége az intés, feddés és dorgálás azokat illetőleg, kik arra magokat szegyzemre érdemesítették. Viszont a dicséret, elismerés, buzdítás továbbra is azokat illetőleg, kik arra valóban rászolgáltak. Az egyházlátogató küldöttség első és főkötelessége az egyház veteménységének az iskolának megvizsgálása, mert ez volt első feltett kincse ev. ref. egyházunknak mindig, tudva azt, minél több az iskolások száma, minél jobban tanítanak az iskolában, annál több hithű tagja lesz egyházunknak. Igen, mert az iskolán és a templomon, vagyis az iskolai és templomi tanításon épül fel, fejlődik és áll fel az ev. ref. egyház, a honnan a mi egyházunk szoros értelemben vett tanítói egyháznak is neveztetik.

(Folyt. köv.)

Sipos János.

keringés, pezsgő élet támadna iskolaügyünk lankadt ereiben s bizonyos nemes verseny keletkeznek az egyes csoportok közt, mi csak oktatásügyünknek lenne előnyére.

De meg ez lenne az első lépés az önálló egyházmegyévé alakulás felé.

Az iskolafelügyelő egyuttal az iskolák szellemi vezére is kell, hogy legyen.

Ismernie kell az iskola külső és belső életét a legapróbb részletekig. Otthonosnak kell lennie a nevelés- és tanítástanban, e tudományok által felállított elveket mérlegelni s azok alkalmazási módját tudnia kell. Kiséreltezésről, illetéans munkáról e nagy fontosságú kérdésnél szó sem lehet, mert az ilyen míg a felügyelő tekintélyét teszi tönkre egyfelől, kiszámíthatatlan károkat okoz az iskolaügynek másfelől, végeredményében pedig keserves csalódást mindazok számára, kik a legszebb reménnyel eltelve álltak az intézmény bölcsőjénél. Ezt pedig nem akarhatjuk.

Ezért kívánjuk mi a szakfelügyeletet vagyis azt, hogy oly emberek állítsanak az iskolák élére, kik erejüket, idejüket s összes lelkesedésüket eddig is az oktatásügynek szentelték, így hivatott vezérek.

Ezért kívánunk mi *tanító* embert.

Nem a félelem, nem is az elfogultság mondatja ezt velünk, hanem az ügy iránti önzetlen szeretet.

Tisztelettel hajlunk mi meg a lelkészek szellemi képességei előtt; elismerjük, hogy tudományos képzettségük nagyobb, mint a tanítóknak; azt is tudjuk, hogy sok, igen sok olyan van soraik közt, kikre bátran rájuk lehetne bízni az iskolák vezetését, de ki biztosít bennünket arról, hogy a megválasztott éppen ilyen lesz?

Nem fogja-e — szárnyaszegett madár módjára — porba hullt reményeit siratni? Mert utóvégre is élethivatása, az általa választott pálya egészen más munkakört ígért számára.

Avagy nem fogja-e kikötő helynek tekinteni egyházunkat, honnan kedvező alkalommal tovább megy, hogy tudását, erejét az ő gyülekezete körében gyümölesztesse?

Mindenik esetben mi leszünk a vesztesek.

Adja Isten, ne úgy legyen!

Tassi Miklós.

A vizsgákról.

Igen sok tanárkört foglalkoztatott már több éven át az évvégi vizsgák és az érettségi vizsgák kérdése. Minden tanárkörben egyhangú a megállapodás arra nézve, hogy a vizsgák mai módja teljesen elejtendő. Vannak azután egyes pontok még, melyekre nézve szintén majdnem egyhangú a megállapodás. Az egyes tanárkörök megállapodásai különben a következők:

a) A budapesti körben: 1. A vizsgálatok mai módja teljesen elejtendő. 2. A tanév két félévből álljon, e mellett szükség esetén a hanyag tanulók szülei több ízben is értesíthetők. 3. A rendes tanítás legalább június 15-ig tartson.

b) A szathmári körben: 1. A vizsgálatok mai alakjokban fentartandók, de a feltétlenül elégteleneseknek kikérdezésére nézve az imperatív rendelkezés megszüntetendő. 2. Az iskolai év két félévből álljon; határnap január 31-ike, a mikor a tanulók értesítőt kapnak; de ezenkívül november 30-án, március 31-én és május 31-én a szülők a szükséghez képest értesítendőek. 3. A harmadik pont tárgyalása nem szükséges, mivel a Rendtartás akkép intézkedik, hogy a vizsgálatok június má-

sodik felében legyenek s így a tanításnak június 15-ig kell tartani.

e) A pápai kör a budapesti kör megállapodását fogadta el bizonyos megjegyzésekkel.

d) Az udvarhelyi körben a budapesti kör három pontja a következő módosításokkal és kiegészítésekkel fogadtatott el: 1. A vizsgálat mai módja teljesen elejtendő. Helyette fennebbviteli vizsgálat szervezendő az osztályozó gyűléseket megelőző hétre. 2. A tanév két félévből álljon; e mellett szükség esetén a hanyag tanulók szülei több ízben is értesíthetők. A félévzáró osztályozásnál lehetőleg a tanuló tehetségének összege legyen irányadó. A szülők részére küldendő értesítők szóljanak a tanuló erkölcsiségének, tudásának hiányairól, esetleg kiváló tehetségéről. 3. A rendes tanítás legalább június 20-ig tartson.

Hogy a vizsgálatok mai módjának elejtését mely okokkai támogatják, *szükségtelennek tartom ismételni, mert hiszen ez a tárgy különböző folyóiratokban teljesen ki van merítve, végeredményben is meg-egyeznek*, úgy hogy legfőlebb módosítással akarják fentartani azok is, a kik azt fentartani kívánják.

Ezen az állásponton vagyok én is. Nem is a vizsgák mai állapotának fentartatása vagy fen nem tartatása mellett akarok pár szót szólani, hanem foglalkozni akarok a vizsgák intézményével egy más szempontból. Erre az a körülmény indított, hogy *mint minden iskolai év végén, úgy most is felmerült a panasz, hogy nagy a bukottak száma az érettségi vizsgákon*. Erről akarok szólani, mert nézetem szerint az érettségi vizsgákon bukottak nagy számának csökkentését nagy mértékben elő lehetne mozdítani az év végi vizsgák célszerű rendezésével.

Mi lehet a vizsgák célja? Az, hogy bizonyos felsőbb hatóságnak alkalom adassék az ellenőrzés gyakorlására, vagy hogy a szülők minden évben legalább egyszer bepillantást nyerhessenek az iskola életébe. Különbözőben azon kérdést, hogy a szülők is bepillanthassanak az iskola életébe, lehet minden más szempontból vitatni, csak paedagogiai szempontból nem. Szerintem az sem lehet a vizsgáknak a célja, hogy a tanár a vizsgán még egyszer próbálja megbíralni, hogy a tanuló átbo-cátható-e vagy nem, mert ha valamely tanár az egész év alatt nem ismerte ki valamely növendékének a képességeit, még kevésbbé ismeri ki azokat a vizsgák alkalmával, a mikor különben is sok minden mellék körülmény befolyásolja a gyermeket, elsősorban az alkalom rendkívülisége, de meg a hallgatóság szokatlan volta is zavarja. Hát még arról a diákról mit szóljunk, a melyeknek a tanár csak arra az esetre helyezi kilátásba az elégségest, ha a vizsgán tud felelni? Mindezek a körülmények igen nagy mértékben hozzájárulnak a vizsgák sikertelenségéhez, e'lenben éppen semmivel nem járulnak hozzá a vizsgák sikeréhez. Tegyük hozzá még azt is, a mi paedagogiai szempontból nagy fontossággal bír, hogy a tanár, ha a vizsgától teszi függővé, hogy valamely növendékét átbo-csájtja-e, vagy nem: az igazságtalanság színeben tünteti fel magát, mert lehetővé teszi, hogy a *tanulók „szerencsét próbáljanak“*. Vajjon megérdemli-e az olyan tanuló az átbo-csájtást, a ki évközben nem tanult, és az év végén pár álmatlansággal töltött éjszaka árán kiszorítja az elégségest, holott társai, kik ugyanazon érdemjegyet kapták, egész évben tanultak. Már magam hallottam, hogy egy ilyen „szerencsésen átment diák“ társai előtt kijelentette, hogy bolond is lett volna ha egész évben tanult volna, mikor elég csak a vizsgára elkészülni.

Az az egy azonban bizonyos, hogy a vizsgáknak szerintem egészen más célja volna. Szerintem csak az a cél lebeghet tanár ember előtt, ha vizsgát akar tartani, hogy a végzett tananyagot összefoglalassa a tanulókkal, hogy a tananyagot a lényege alaposan az emlékezetükbe vésődjék. Már vannak elég szép számmal tanintézetek, melyekben tudommal a vizsgáknak ez a rendszere meg van valósítva.

Repelatio est mater studiorum, mondja a közkeletivé vált mondás. Még a tantervek is előírják, hogy a harmadik évharmad kizárólag csak az ismétlésekre fordítandó. Ez meg is történik, de még sem oly mértékben, mint a hogy az szükséges volna. Mert szerintem az összefoglaló ismétlés nincs befejezve azzal, hogy sikerül a tanárnak az egész évi anyagot 3-4 levelés részletekben egyszer átismételni. Az összefoglalás csak úgy vihető keresztül teljesen, ha ezenkívül még egyszer 4-5 órára az egész anyag, végre pedig egy órára az utolsó órára az egész anyag feladatik, és ezen utolsó órákban arra fektet főszólyt a tanár, hogy a tanulók előtt világosan álljon, hogy melyek a végzett anyagnak a csúcspontjai, melyeket emlékezetükbe jól be kell vésni.

A vizsgák mai rendszerével az ilyen összefoglaló ismétlés nincsen biztosítva és pusztán a tanár egyéni ambíciójától tétetik csakis függővé ennek a kere ztülvitele.

Mindazok, akik a vizsgák mai állapotát helytelenítették, hangsúlyozták valamennyien, hogy a vizsgák azért sem tarthatók fen mai alakjukban, mert az iskolai évet megrövidítik. Én azonban ezzel szemben is kijelentem, hogy az általam ajánlandó vizsgarendszer mellett, mivel szerintem a vizsgák főcélja az összefoglaló ismétlés: inkább vagyok hajlandó a tananyagot megrövidíteni (természetesen, csakis a részlet kérdésekkel), mintsem, hogy az összefoglaló ismétlés elmaradjon, még azon esetben is, ha az több időt vesz igénybe, mint a mai vizsga.

A végzett tananyag csak úgy lesz a növendéknek maradandó ismeretvé, ha az összefoglaltatik és így a tananyag lényege még egyszer az emlékezetébe vésődik.

Az ismétlés főbb mozzanatait tehát ezek volnának: A tananyag úgy osztassék fel óráról órára, hogy az egész átismételhető legyen, sőt 6-7 óra ki is maradjon az az év végén. Az ismétlésnél pedig ne az legyen az elv, hogy az egész anyag átisméltessék okvetlenül, hanem csak annyi anyag vetessék ismétlésre, a mennyinek az átisméltése biztosítva van. Az anyag tehát bizonyos kevésbé fontos részletekkel megrövidíthető szükség esetén. Még ez azonban nem összefoglaló ismétlés. Még ezen ismétlés alkalmával nincs a tanuló tudatában annak, hogy neki a végzett anyagnak a lényegét kell emlékezetébe vésnie, és több tanuló betöltöttnek hiszi feladatát azzal, hogy az egész évi anyagot bemagolja.

Azonban ezen a bajon is lehet segíteni és pedig a tanár részről nem nagy fáradságot igénylő módon. A harmadik évharmad elején kellene az első ismétlés megkezdésekor a tanulók kezébe adni bizonyos tételket, melyekben össze legyenek állítva azon kérdések, melyek a végső összefoglalásnál a 4-5 utolsó órákban kérdezteni fognak. Ezek a tételek azután ne a fejezetek címeit tartalmazzák, hanem bizonyos összefoglaló kérdések legyenek. Így például az újkor történelméből, a felfedezések és azok következményei, a reformáció főbb mozzanatait, a valláshá-

boruk, a francia forradalom következményei stb. Vagy például a latin nyelvből Livius olvastatásánál ilyen tételek volnának: az olvasott anyag tartalma, Livius történetirői jelleme példákkal bemutatva, a régiségtani anyag összefoglalása, a mondattanból bizonyos szerkezetek felrissítése, melyek azon osztályban különösen gyakoroltattak stb.

Ezek a tételek a harmadik évharmad kezdetén kiadandók és pedig azért, mert célszerű a tanulók figyelmét előre felhívni, hogy ezek a kérdések képezik az összefoglaló ismétlések tárgyát, tehát ezeket különös figyelemmel ismételjék át, mert ezek képezik a végzett tananyag lényegét. Az utolsó 6-7 órától, 4-5 fordítandó azután az összefoglaló ismétlésekre. Ez alkalommal a tanár különös figyelemmel legyen arra, hogy úgy irányítsa a kérdéseket, hogy a tanulók figyelme az ismeretek csúcspontjára irányíttassék.

Ezt az összefoglalást betetőzné a tulajdonképpen vizsga az utolsó órákon, mely úgy osztassék be, hogy egy-egy osztályban mindennap csak egy-egy tárgyból lenne vizsga, melyen jelen legyen okvetlenül a szaktanáron kívül még egy tanár és lehetőleg az igazgató is. Különben az igazgató, mivel ugyanazon egy napon több osztálynak a vizsgája tartatik, ott legyen jelen, a hol az év folyamán szerzett tapasztalatai alapján leginkább szükségesnek tartja azt. Ezen a vizsgán minden tanuló feleljen és pedig a fentebb leírt általános tételket magokban foglaló kérdések közül tételt huzva. Ilyen módon, mivel összefoglaló kérdésekről van szó, ki van zárva, hogy a vizsgát szerencse játéknak tekintsék a tanulók.

További kérdés az, hogy ezek a vizsgai feleletek mennyiben számítsanak? A vizsgán jelenlevő másik tanár mindenestre megbeszélést tartson az általa szerzett benyomásról a szaktanárral, de semmi szín alatt ne tétessék ettől függővé az adandó osztályzat. Annyi engedhető meg legfőleg, hogy a kinek összefoglaló képessége nem bizonyul kielégítőnek a vizsgán, annak osztályzata lejjebb szállítható, bár ez sem egészen indokolt, azonban semmi szín alatt ne adassék alkalom az elégtelen osztályzat kijavítására annak, a ki az évközben tett előmenetele alapján elégtelent érdemelt, mert ez csak igazságtalanságra vezet, a mint ezt mindnyájan elismerték azok, kik ezen kérdéssel foglalkoztak.

Az osztályozó értekezletet meg kellene tartani a vizsgák megkezdése előtt, de tartani kellene ilyen értekezletet a vizsgák befejezése után is, a hol azért volna lehetséges a legnagyobb körültekintéssel megállapítani az osztályzatokat, mert már akkor a szaktanáron kívül legalább még egy tanár szólhatna hozzá személyes tapasztalata alapján.

A vizsgák ezen módjának szerintem az a megbecsülhetetlen előnye volna, hogy az összefoglalás alaposan biztosítva volna. Mert hiába tud valamely tanuló valamit akkor, a mikor azt tanulja. Ha csak addig marad az meg emlékezetében, a meddig felelni kell belőle, az nem nevezhető tudásnak. Ha ellenben az ismereteknek nagyobb tömegét képes emlékezetében megtartani a vizsgára és azzal be is tud számolni: akkor már biztosítva van a szerzett ismereteknek az emlékezetbe vésése. Mert tantum scimus, quantum memoria tenemus.

Egy dolog van még, a mi felekezeti iskoláknál a vizsgák eddigi rendszere mellett szól. Eddigi gyakorlat szerint a fentartó testületek különösen a vizsgákon győzöttek meg csakis az előhaladásról. De ez sem okoz-

hat nehézséget, mert részben az igazgatótanács elnöke, részben az igazgatótanács tagjai évközben is megfigyelhetik az intézet munkáját és tegyük hozzá, hogy sokkal alaposabban, mint az év végi vizsgákon.

Az év végi vizsgáknak az eddig szokásos vizsgák alapján egyéb feladata nem igen marad hátra, minhogya szülék egyszer, legalább az év végén bepillantassanak az iskola életébe és némi fogalmat alkossanak maguknak gyermekeik előmeneteléről.

Szorosan összefügg az eddigiekkel az *érettségi vizsgák kérdése*. Lássuk közelebbről, hogy mi volna ennek a célja?

A kormány kiküldi a maga képviselőjét az érettségi vizsgákra és nagyon is ki van domkolítva az a jellege az érettségi vizsgáknak, hogy *ott a kormány ellenőrzést akar gyakorolni abból a célból, hogy bizonyos életpályákra lépő ifjak csak abban az esetben bocsáttassanak bizonyos pályákra, ha a kormány által támasztott követelményeknek megfelelenek.*

Szerintem azonban a kormány ellenőrzési jogköre teljesen biztosítva van a jelenlegi főigazgatói intézmény által is, mert a főigazgatók a szükséghez képest közreműködhetnek arra, hogy az osztályozás különösen a nyolcadik osztály végén oly módon történjék, hogy a kormány által követelt minimális ismeretek nélkül senki át ne bocsáttassék.

A *mostani érettségi vizsgáknak éppen az a legfőbb hibája*, hogy nincsenek összhangban a többi vizsgákkal. *Az osztályvizsgák jelenleg nem ugyanazt a célt szolgálják, mint a mely célt az érettségi vizsgák szolgálják.* Mert én legalább úgy fogom fel a dolgot, hogy miután az érettségi vizsgák követelményei úgy vannak összeállítva, hogy azok magokban foglalják azon ismeretek megkövetelését, melyek az általános műveltséghez okvetlenül szükségesek: ezeknek a vizsgáknak az összefoglaló jellege a fő. Már pedig egész gymnasiumi pályája mellett a tanuló a vizsgák mai rendszere mellett csakis egyes tanároknak specialis összefoglaló módszere folytán kerül ilyen valódi összefoglalással járó vizsgára. De semmi szín alatt nem vesz részt minden évben és minden tárgyból ilyen összefoglaló ismétlésben. *Az érettségi vizsgák az ismeretek összefoglalását követelik, ezzel szemben a többi vizsgák ilyen követelménnyel nem állanak elől. Ez az oka annak, hogy az érettségi vizsga alkal. mával egy egészen új és a tanulók előtt már újságánál fogva is rémitő benyomást tevő vizsgává áll szemben a tanuló, ebből következik az is, hogy az érettségi vizsgákon oly nagy a bukottak száma.*

De ha fentartatnék az érettségi vizsgák intézménye, a mit én a fentebbiekből kifolyólag nem tartok okvetlenül szükségesnek a vizsgáknak általam elképzelt rendszere mellett: azt hiszem, *hogy a vizsgáknak összefoglaló ismétlés gyanánt tekinthető jellege mellett az érettségi vizsgák is veszítenének a magok „rettenetes“ jellegökből és kevesebb volna a bukottak száma.*

De az is következik a fentebb elmondottakból, hogy ez esetben az érettségi vizsgák is mellőzhetők volnának, mint a melyre sem, a koránynak, sem a tanároknak semmi szüksége nem lenne.

H. Nánás.

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Temetések pap nélkül.

(Lelki gondozás a külsőségen.)

„Debrecen külsőségeinek az Ohattól Hortobágyig terjedő részén körülbelül 12 ezer kálvinista magyar ember dolgozik reggeltől késő estig a magyar parasztot oly nemesül jellemző szorgalommal és kitartással. Szive leke a magyarságnak ez a tizenkétezer ember, valamennyi megérdemli, hogy gonddal és figyelemmel örökjének kálvinista hite felett azok a férfiak, kiknek gondozására Debrecen népének lelke van bízva.

Csakhogy fájdalom, ez a tizenkétezer lélek teljesen magára van hagyva. Papjaink annyira nem törődnek velök, hogyha például egy közülök megtér az anyaföldbe, egyházi szertartás, lelkészi imádság nélkül kell a sirba tenni, mintha a református hitből ki lenne tagadva.

Farkas Albert máta i biztos tett most a tanácsnak ilyen szomorú dologról jelentést. A múlt hónapban 5 református ember halt meg Ohaton. A gyászos felek bekopogtattak a csegei tiszteletes ur parochiájára, kérve hogy temesse el az ő halottjukat. A tiszteletes ur azonban azt válaszolta, hogy Ohat a debreceni egyházmegyéhez tartozik, ő nem illetékes a halott eltemetésére. A gyászos felek busan ballagtak haza s mert halottjuk már két nap óta feküdt ravatalon, Debrecen pedig nagyon messze van Ohattól, eltemeték pap nélkül. Ez a szomorú dolog a múlt hónapban éppen ötször ismétlődött. Hogy az ohati reformátusok milyen felháborodással beszélnek erről, azt szükségtelen bővebben részleteznünk.

A tanács Farkas Albert jelentése alapján ártirt Kiss Áron püspökhöz s kérte, hogy az ohati hívek lelki gondozásáról intézkedjék. Valószínűnek tartjuk, hogy Kiss Áron segíteni fog a bajon. Csak az a fő, hogy az intézkedés gyorsan történjék. Mert valóban megdöbbentő állapot az, hogy tizenkét ezer ember eszteudőkön át nem lát papot s ha halottját el akarja temetni, a szomszéd község papja Debrecenbe utasítja a gyászos feleket, a kik megunva a járás-kelest pap nélkül földelik el halottjukat. Az ilyen dolgok táplálják a gombamódra szaporodó nazarénus szektát, az ilyen dolgok keserítik el a kálvinista parasztot, a ki pedig lelkének egész erejével szereti ősei vallását.

A debreceni lelkész urak gondolhatnának néha erre a tizenkétezer kálvinistára.“

* * *

Ezt a cikkecskét nem mi irtuk, hanem szóról-szóra vettük át (még pedig azután, hogy az itt leirt dolgok valóságáról illetékes helyen magunknak meggyőződést szereztünk) — egyik helybeli napilapból t. i. a „D. F. U.“ július 14-én megjelent számából. — Átvettük pedig azért, mert meggyőződésünk szerint ha még az ilyen jelenségek előtt is szemét hullynánk s felettök szó nélkül napirendre térnénk, akkor valóban nem tudjuk, hogy lapunk, mint egyházi lap hol s mi-ben kereshetné létele jogosultságát? Eddig csak nekünk volt bátorságunk kimondani, hogy baj van Debrecenben, s jutalma anathéma leve. Most már ime a közönség köréből is emelkednek egyes hangok s bármint fájjon is bevallani, ma már minden elfogulatlan ember tisztában van azzal, hogy az itteni állapotok tarthatatlanok. Ime nem papi ember. hanem egy ős kálvinista családból származó esendbiztos tesz itt jelentést a városi tanácsnak olyan dologról, mi az ő kötelességkörétől nagyon távol áll ugyan, de a minek

láltára jobb érzése fellázad, hogy t. i. az ohati kálvinisták pap és egyházi szertartás nélkül temetnek! S ez az Ohat Debrecenhez tartozik. Mondjon ezen állapot felett kiki ítéletet úgy, a mint szíve és esze diktálja. Mi csak azt kérdezzük, hát csakugyan nincs Debrecenben szükség a reformra? Hát csakugyan anathémát érdemeltünk mi, kik a bajokra legelőször rámutattunk? Hat egyházunknak hü fia s a pápi palástnak méltó hordozói volnánk mi, ha a veszedelem láltára fel nem jaidultunk volna s van még ember a világon, a ki ilyen viszonyok között csodálkoznék azon, hogy ezek az elhagyott árva emberek a kálvinizmusra nézve mindnyájan elzültenek s oda mennek, hol nagyobb gond van a veszendő lelkekre!? A Talmud szerint Jeruzsálem pusztulását az okozta, hogy egy hatalmas és vagyonos gazda saját atyjafiát házából kitiltotta. Ilyen helyzetben érezhetik magokat most azok a szegény óhataiak is s ha a helybeli egyháztanács ezen a helyzeten nem segít, első sorban a debreceni egyház fogja a rövidet huzni s vele együtt kárt vall a magyar kálvinizmus is.

A mint tudjuk, most már a csapókertiek lelki szükségletén segítve lesz. Szerveztetett egy népiskolai felügyelői állás s a ki erre megválasztatik, az végzi majd a csapókerti istenítiszteleteket is. Nem volnánk igazságosak, ha el nem ismernénk hogy ez is valami; mindenesetre több a semminél. De ezzel a debreceni hivek lelki gondozásának a kérdése megoldva éppen nincs. Ott van még a Homok-kert, Ohat s általában ott vannak mindazon külterületek, melyeken hiveink ezer számra laknak, s a kik közzé nasarenizmus, baptizmus, katholicizmus már eddig is veszedelmesen befurakodott. Ezeket is be kell venni a kombinációba s első sorban éppen ezekre volt tekintettel *gróf Dégenteld József*, mikor a debreceni egyház eddigi tarthatatlan viszonyainak a megváltoztatására a kerületen ismert indítványát megtette és elfogadtatta. Külön egyházmegyére s annyi lelkészi állomásra van nekünk itt szükségünk, a mennyi most nincs; mert mikor azt látjuk, hogy a szekták és a római egyház minden áldozatra készek, csak hogy proselytákat fogdossanak, bizony nem szabad az új örállomások szervezésével járó kiadásoktól visszariadni a debreceni gazdag egyháznak sem, — holott nem is proselyta — fogdosásról, hanem csak a lelkek megtartásáról van szó. Nem is teszszük fel a debreceni egyház presbitériumáról, hogy visszariadna, csak fel kell, hogy világosítsassék. Mert az bizonyos (ezelőtt másfél évvel kimondottuk s régi meggyőződésünk mellett ma is állunk!) hogy Debrecenben 6 lelkész kevés s bajainkon csak akkor lesz segítve, ha a 6 mellé még 6 újabb lelkészi állomás szerveztetik.

Addig pedig az ohati állapotokon úgy lehet segíteni, hogy a debreceni lelkészi kar a csegei b. ujjvárosi stb. lelkészeket a keresztelesek, esketések és temetések végzésére egyszerűen felkéri és felhatalmazza. Megvagyunk győződve, hogy ideiglenesen ezek a szomszédos kollegák a debrecenieket szívesen kisegítik, — úgy mint e sorok írója akárhányszor helyettesítette földesi lelkész korában a püspökladányi róm. kath. papot Földesen elhalt hivei temetésénél, — a plébános felkérésére. De míg ez a felhatalmazás meg nem történik, törvényeink szerint debreceni területen más gyülekezetbeli lelkész ily nemű funkciókat csakugyan nem végezhet.

Lelkészi értekezlet.

A „Tiszavidéki lelkészi kör“ jun. 26-án tartotta értekezletét N.-Arban. A kör ezen értekezletét ünnepi

színezettel vonta be azon körülmény, hogy a tagokat vendégeül látó Nagy László nagy-ari lelkész ez évben, s csaknem e napon, melyen névestéje is volt, érte el rendes lelkészsége 25-ik és életének 50-ik évét.

Az értekezletet rendes szokás szerint istenítisztelet előzte meg, melyen a kör tagjai és a nagy munkaidő dacára is elég szép számmal összegyülekezett hivek előtt Kassay Béla istváni-i lelkész tartott egyházi beszédet János ev. 21, 15 - 19. alapján. A már említett jubilaris mozzanat említést talált az egyházi beszéd folyamán is; az istenítisztelet után pedig Kocsis József sonkádi lelkész a „Tiszavidéki lelkészi kör“ Kiss Bertalan keéri lelkész a szatmári egyházmegye és esperese, Hajdu Sándor n.-ari tanító pedig a teljes számmal jelen levő presbyterium nevében üdvözölte a szeretett kartársat, barátot, egyházmegyei tanácsbíró és lelképásztort. Nem előre készített, zajos frázisokban bővelkedő jubileum volt ez, hanem az őszinte, igaz szeretet szíves, önkéntes megnyilatkozása, mely teljeseen illik a tudtán és akaratán kívül megjubilált egyszerségéhez őszinte, szerető baráti szívéhez.

A nem várt ünnepléstől meglepett Nagy László meghatott szavai után kezdetét vette az értekezlet, melyen elsőben is a F. Varga Lajos N.-Rábéra távoztával megüresedett elnökszék tölthetett be és pedig a mi nem kis mértékben emelte a lelkesedést és ünnepi hangulatot, elnökké egyhangulag Nagy László választott meg. A megválasztott elnök aztán bemutatta a volt elnök F. Varga Lajos levelét, a ki, midőn köszönetet mondott abban az értekezletre meghívásáért és sajnálatát fejezi ki, hogy nem jelenhetett meg közöttünk, köszönti a kör tagjait s reájuk és munkálkodásukra Isten áldását kéri. Az értekezlet jegyzőkönyvi kivonaton fejezi ki köszönetét volt elnökének szíves megemlékezéséért s kíván a távolba költözött jó barátának hosszú, boldog, szeretettől megarányozott életet.

Aztán különböző indítványok és gyakorlati kérdések kerültek megbeszélés alá, melyek közül, mint a nyilvánosságot inkább érdeklők felemlíthetők: a parochialis könyvtárak föllállítását célzó, mely szerint felkérjük az egyházmegyei és kerületi közgyűlés, hogy a tiszánineni egyházkerületnek a lelkészi könyvtárakról alkotott s tudomásunk szerint elfogadás végett minden kerülethez megküldött szabályrendeletet fogadja el s léptesse életbe. Addig is, míg ez megtörténik vagy éppen, ha ez indítvány ad acta tétetnék, felkérjük az egyházmegyei közgyűlést, hogy egyházmegyénkben alkossa meg azt olyformán, hogy a most csak kevesek által használható egyházmegyei könyvtárt ossza szét az egyes lelkészi hivatalok között, a további gyarapítás végett pedig minden lelkészt és egyházat évi 2—2 korona fizetésére kötelezzon, továbbá a vasárnapi munkaszünetre vonatkozó, mely szerint kérje föl egyházmegyénk Szatmárvármegye közgyűlését, hogy mint Biharvármegye is tette 50/1900 sz. rendeletével, a vasárnapi munkaszünetre vonatkozó országos törvényben kivételkép megengedett, s most e réven rendszeressé vált, s a vasárnap áhitatát sértő munkák megállítására alkosszon szigorú szabályrendeletet és végül a konfirmációt illető, mely szerint felkérjük az egyházmegyei közgyűlést, hogy a konfirmáció napját állapítsa meg, s kötelezze a lelkészeket a konfirmációnak e napon tartására. az egyházakat pedig a konfirmált növényeknek emléklap s a hol csak az egyház szegénysége nem gátolja, 1—1 szentírás ajándékozására.

Az értekezleti tárgyak megbeszélése után a mi szeretett jubiléumunk szép és kedves leányának Erzsikének birodalmába, a fehér asztalokhoz vonultak az

értekezlet tagjai s ez alkalommal megjelent női, hol úgy a kör tagjainak, mint a vendégeknek felszólalásaiban ismét többször nyilvánult az a szeretet, mely a „Tiszavidéki lelkészi kör“ új elnökét széles körben övezi. Adja Isten, hogy ezen jó kívánatok, vagy legalább egy részük legyen megírva számára a jövő könyvében.

IRODALOM.

A kisujszállási ev. ref. főgymnasium ez évi értesítőjében. dr. Pallagi Gyula, az intézet lelkes, fiatal igazgatója, rendkívül meleg szavakkal bucsuztatja el az intézetben hosszú időn át működő Keszi Hajdu Lajos nyug. tanárt, a ki a jelen isk. év alatt halt meg. A bucsuztató közvetlenségével, őszinte melegségével, egész költői plasztikus rajzzá domborodik ki s ezért, de meg az elhunyt veterán tanárnak kiváló érdemiért jónak láttuk a parentatio bevezető s befejező sorait szösz szerint ideiktatni. „Lehunyt szeméit immár ör kálomra a veterán, akit mint a régi jó idők élő, kedves emlékét szoktuk meg tekinteni magunk között. S meg szoktuk annyira, hogy midőn 88 éves korában bucsut vett tőlünk, még ősztonszerűen kiáltjuk utána: „oly hamar!“

Ősz öreg alakja feltűnik lelkünk előtt, a mint e sorokat papírra vetjük.

Csendes, kissé határozatlan, de azért elég biztos léptekkel halad keresztül a piacon, hogy az iskola épülethez elérjen. Széjjel se tekint, bátran megy előre, ha nagy is a forgalom: tudja, hogy a „nagyiszteletű tanár urat“ ismeri minden ember, s ha székérelt meg is, kitér előle, vagy inkább megállítja lovait, hogy ne zavarja az öreg ur járását. A régi gymnasiumi épületbe megyen, az az ő otthona. Ott talál még ismerőseire a régi korból is, ott ismerőse minden ablak, minden küszöb. Hosszu idő alatt kötötték ezt az ismeretséget! Az ujjal sohasem tudott megbarátkozni. Nagy, diszes épületébe csak kénytelen-kelletlen ment fel egy egy ujságot, vagy értesítőért, s hónap elején csekély nyugdíjért. Idegen légkör volt az neki, s legidegenebbek az új emberek, a kiknek már az arcát megjegyezni is egész tudomány volt. A tanárokat sem becsülte sokra: nem ismerik már a classicusokat, még Budai Ézsaiás Polgári Historiáját se tudják! ez volt a véleménye felelők. A mult alakja volt már egészen. A tisztos patriarhalis multé.

Most már csendes ember, négy thujabokor közzé hantolták el a fekete koporsót melyben utolsó útjára kikésértük. Ezuttal már azok is kitértek előle, kik máskor nem tették volna, a nyeglék, hányavetiek, a kik az aggot semmibe se nézik s a magok bölcsességét feneketlennek, a magok érdemét torony magasnak látják. Az utcát előzönlötte az ember. Asszony, leány, férfi, ifju és gyermekek. Zsufolásig telt meg a templom, a mikor a négyes fogat megált a főbejárat előtt. Ugy bizony négyes fogat. Az öreg ur az utolsó utat egész méltósággal akarta megtenni. A szem alig látta el a hosszú sorát a menetnek, a mint a gyász hely felé vezető uton kibontakozott. Sötét falyollal leboritva lobogott legelő a főgymnasium máskor oly ragyogó selyemzástólja.

Nem is személy volt már ő: „fogalom“ volt. Emlék abból a régi gárdából, mely a *professor* (ma már az is *tanár*!) érdemét nem a pedans munkarend betartásában, nem a csengettyű korlátai között való gépszerű mozgásban, hanem az erős hazafias szellemi

és puritán kálvinistaság istápolásában kereste. Nem beszélt a tanítványával per „Őn“ s egy „üssön meg a menkü, hasztalan fráterje!“ könnyen kiszaladt a száján, de meleg szive tele volt jósággal és szeretettel, s azt a pernahajder diák nagyon is jól érezte. ma már a sziv helyét, úgy látszik, teljesen átveszi az agyvelő, s vajjon jobb lesz-e ez így! . . .

. . . Nyugodj békén, öreg ember! A rabbilincs esörgése, melyet hat kínos éven keresztül viseltél a hazáért, nem háborítja most már álmodat. Igaz, nem deríti a lármás diákság zsvivaja sem, a mely neked oly sokáig, oly kedves zene volt. Szeretett párod oldalán pihensz immár. Vajjon elcsitulhatott-e ereid, izmaid végső elernyedésével, elcsitulhatott-e hazafias, szomjú-ságod a tiszta kálvinistaság és a tiszta függetlenség iránt? A ki gyermekét szerette, gondját sir el nem temelte, mondja a költő; hát vajjon a ki hitét és hazáját szerette, annak gondja vele enyészik?

Bizony a te fajod kivész. pénz, pénz, pénz után fut a mai napok hitványabb gyermeke. Az arany szent éhsége még az egyedüli indulat, ami tüzet tud gyújtani kapzsi szemében, s pirt tud varázsolni az epekedéstől fakó orcáira.

De te csak pihenj, öreg ember s álmodj egy jobb, egy szebb magyar hazáról, olyanról a minőnek a Ti ifju képzelmetek ama fönséges, rajongó napokban festette azt maga elé!

KÜLFÖLD.

Botrány Amerikában.*

(Hazai egyházkerüleink figyelmébe.)

Messze New-Yorktól, mélyen Pennsylvania szívében fekszik az a bányaváros, melynek bevándorolt tót reformátusairól emlékezem meg ezekben a sorokban. A város neve *Mount Carmel*. Mintegy középpontján terül el annak az óriási bányavidéknek, hol a hazulról ide szakadt magyaroknak és tótoknak egy része verej-

* Igazán botrány az, a miről amerikai levelezőnk s szeretett tisztársunk e sorai folyamán hírt ad. S valóságos bűnnek tartanók levelet közzé nem tenni, mert osztjuk a mit hozzánk intézett kísérő leveleiben felháborodással mond, hogy t. i. „*Amerikába szakadt református vereink, — ha szegények is — becsületesek, s most ez a becsület forog veszélyben!*“ A ki e felől ketelkedik forduljon hozzánk, szívesen meginatjuk neki azokat a leveleket, melyek egyszerű, de becsületes amerikai hitestvéreink tollából folyván, megdöbbentő közvetlenséggel s undort gerjesztő részletességgel lepezik le ennek az itt szóban forgó eszelős embernek minősíthetetlen viselkedését. Különben mi magunk is jól ismerjük *Szakal* urat, világosan emlékszünk rá, hogy az év elején, vagy a mult év végén rongyosan s részegen följött hozzánk is koldulni s bizonyos rima-mosolylyal fitogtatta lelkészkepesítési bizonyítványait. Sőt emlékszünk többre is! Emlékszünk nevezetesen arra, hogy éppen akkor a nagy-bajomi egyik tanítói állomásról csapatott el, s később Debreczenben zsarolás miatt letartóztatott, s a városból kitolonczoltatott. Megfoghatatlan, hogy ez az erkölcsi hüje mi módon ferközhetett hozzá kun Bertalan püspökünkhöz!? Hiszen ennek az embernek még papi kvalifikációját is rég el kellett volna már venni. Itt valami sajnálatra méltó tévedés foroghat fent. Atalában pedig a mi nézetünk az, (s ennek egy incidens alkalmával már illetékes helyen nyílt szavakban kifejezést is adtunk!) hogy a ki idehaza nem ember, azt akkor sem szabad ajánló levelekkel ellátni, ha Amerikába kívánkozik. A mi amerikai hitestvéreink gyülekezete nem az elzüllött karakterek javító intézete: ott a lekipásztorokra még sokkal fontosabb missió vár, mint idehaza s reitenetes dolog az, ha oda szakadt tisztársaink renoméjét ily rongy emberekkel tönkre tesszük, s az evangélium hirdetésének felséges munkáját kompromittáljuk. Nem Amerikába kell az ilyen firmákat küldeni, hanem Aszódra, s a ki ezt nem érti, az viselje a felelősséget Isten és a világ előtt.

Szerk.

tékes, nehéz munkával a föld alól ássa ki a minden-napi kenyeret, mit otthon, — mondják — a magyar föld mostohasága miatt megszerezni nem tudtak. Valóban, ha éjente e vidékre vetné az embert a gondviselés s meglátná a nyüzsgő embertömeget lenni a föld mélységes üregciben pislogva égő, ezernyi apró lámpa világánál, azt hinné, hogy ezer meg ezer alakban a lelkiösmeret örtüzei lobognak ott . . .

Magyar református kevés van itt. A *mieink* zöme tótajku. Ungból. Zemplénből való. Magyarul nem sokat értenek s ma már ott állunk, hogy beszélni annyit sem akarnak, amennyit pedig tudnának. Kétszázan lehetnek. Számban nem nagy sereg, de erős a lelkiekben. Észak-Amerika földjén a *mieink* közt ők voltak az elsők, kik felépítették maguk között az Urnak hajlékát, hogy lenne összetartó erősség az Isten népe közt. Immár tizenkét éve, hogy áll a templom és hirdeti egy istenfelő, — vallásáért, egyházáért minden áldozatra kész gyülekezetnek a buzgóságát. S hogy a gyülekezetben mindenek ékesen és jó renddel folyjanak: a régi (sárospataki kiadásu) tótszövegü zsoltárt rengeteg költséggel — már másodizben — újra nyomatták. S ugyancsak egy, a régi időben Sárospatakon készült tót katekizmusnak ujjonnan való kinyomatásáról is gondoskodtak; széles ez országban mindenütt ebből tanítják meg minden kálvinista tót családban a gyermekeket, hogy miért és miként kell az Ur asztalához járulnia . . .

Saját temploma, saját énekeskönyve, saját katekizmus volt hát a hívők seregének s a mi után legjobban kívánczok, önálló lelkeszi állomást is kaptak 1895-ben. Az angol ref. missziói tanács hittestvéri szeretete és áldozatkészsége oly melegen nyilatkozott meg a kisded gyülekezettel szemben, hogy ez évben már saját lelkesze volt *Kalassay Sándor* személyében, kit a missziói tanács a testvér sárospataki kollégiumból hívott meg a magasztos, de nehéz munkakör betöltésére. De az új misszionárius nem tudván tótul, a lelkeszi funktiók csakis felolvasásokból állhattak. Másfélévi működés után *Britgeportba* távozott s aztán egy évig nem volt lelkesze a gyülekezetnek. 1897. végén engem hívott meg ide a missziói tanács. Somogyban születtem; a gimnáziumot Csurgón, a teológiát Debrecenben végeztem, — azért hát nem esoda, hogy tótul még annyit sem tudtam, a mennyit az elődöm. Eleinte én is olvastam mindent minden functionál. Utóbb már bevágtam az elmondandó beszédek; természetes, hogy egy hétig tanultam mindegyiket. Demosthenesnek a kavics nem törte fel jobban a nyelvét, mint nekem az ezekhez hasonló szavak: zrtstenost (vakbuzgóság,) nesmrtnost (halhatatlanság). Félévi itteni működés után a newyorkiak meghívására Mount Carmelt felecséltem Newyorkkal. Ettől az időtől, 1898. május havától kezdve mind a mai napig pásztor nélkül van a nyáj. Lelkeszi gondozásban részesül ugyan, mert én meg-megjelenek közöttük istenisztelet tartása és az uri szent vacsora kiszolgáltatása végett, de ezt a Mount Carmel és Newyork közt lévő nagy távolság miatt csak minden harmadik hónapban egyszer tehettem meg. S a vallásáért rajongó népet sem a gyakori lelkeszváltozás, sem a lelkipásztor nélkül való állapot nem rendítette meg. Mikor eljött a vasárnap, összegyűltek az Isten házában; éneklésben, imádkozásban előszámlálták szívük örvendező háláját, majd elsírták keserves panaszukat: gyűjtögették lelkük számára az örök élet kincseit. S imé ma, ennek a majdnem vakbuzgóan vallásos népnek körében felütötte fejét a visszavonás, a mi tán sirt is fog ásni az eddig virágzó gyülekezeti

életnek. A visszavonás okát a következő események adják meg.

* * *

Ez év május havában egy magát magyar ref. lelkesznek nevező egyén azzal a kéréssel jött hozzám, hogy ajánljam őt az egyik üresedésben lévő lelkeszi állásra. Arra a kijelentésemre, hogy csak püspökileg exmittált lelkeszek nyérhetnek alkalmazást, — elbocsátó bizonyítványt mutatott elő *Kun Bertalan* miskolci ev. ref. püspöktől. E szerint az illetőt *Szakál Elek*nek hívják; 1860-ban *Ung* vármegye *Gálócs* községében született; a sárospataki ev. ref. főiskolában első lelkészkepesítő vizsgát tett 1881-ben s másodikat 1883-ban. A bizonyítvány végén ez áll: „*Amerikába* ohajtván menni és további megélhetését ott eszközölni, e célja eszközölhetése végett ezen bizonyítványt és *elbocsátó levelet* részére kiadtam, ohajtván, hogy Isten őt szándékában és utjában vezéreije. Keit Magyarországon, Miskolcon, 1901. március 4-ik napján. *Kun Bertalan*, tiszáninneri ev. ref. püspök“.

A tiszáninneri egyházkerület püspöki hivatalának pecsétjével ellátott eme „Hivatalos bizonyítvány“ száma: 307—1901.

A hivatalos elbocsátó levél láttára és mert meg is győződtem arról, hogy az új „kolléga“ jól beszél tótul, szívesen ajánlottam a mount carmeli híveknek. A gyülekezet elfogadta az ajánlatot, mert végtelenül örült, hogy olyan lelkeszre talált, a kivel saját anyanyelvén beszélhet. Sikerült is kivinnem, hogy a fizetését havonta 40 dollárban (200 koronában) állapítottak meg, melyhez még a stolaris jövedelmek is járultak volna. Addig az ideig, pedig a míg a dolgok ennyire fejlődtek, a „kolléga“ urat teljes ellátásra elhelyeztem a magyar kormány által subvencionált s a new-yorki magyar segélyegylet kebelében lévő „magyar menházba“. Az elhelyezés sikerült, mert a nevezett együletben egyik igazgatósági tag én vagyok. S mert a „kolléga“ urnak a *rajtalévónél* egyebe semmiye a világon nem volt s ez lerongyolódott már annyira, hogy abban ugyan tisztességes ember előtt meg nem állhatott: a mount-carmeliek által részére előlegezett pénzből tetőtől talpig felöltöttem. Így rendbehozva utaztam el vele Mount-Carmelbe s itt június 7-én hivatalát elfoglalta. A mi ezután következik; a mit itt elkövetett, az az örültséggel határos. Éjjel-nappal koresmázott; részegségében ott fetrengett a város alatt elfolyó patakban. Isteniszteleteket nem tartott s a mikor a templomba kellett volna mennie, az embereknek meg kellett őt kötnöök, nehogy *elfusson*. Tizenhárom napi „működés“ után, június 20-án aztán el is futott, dehogy hová, azt a jó Eg tudja csak.

Mount-Carmelben pedig nagy most a felfordulás. Az ezelőtt szinte vakbuzgó nép el akarja adni a templomot: a *szégyen* megingatta benök az Istenben vetett hitet. Ott van Mount Carmelben a pánszláv lutheránus egyház; itt vannak az országban a magyar kath. papok: az első a mount-carmeli tót testvéreket, az utóbiak bennünket, magyar reformátusokat tesznek gúny és nevetség tárgyává.

Ehhez járul az is, a miről akkor vettem csak tudomást, mikor már Mount-Carmelben elhelyeztem, hogy New-yorkban, mielőtt álláskeresés végett hozzám jött volna, már hetek óta a legpiszkosabb helyeken tartózkodott: koresmákról koresmákra járva tengette életét; éjelenként a partok padjain huzta meg magát s utcai csendháborításért három napig a rendőrségnek is vendége volt . . .

Most aztán gondolkozóba estem afelett, hogy püs-

pökileg elbocsátott lelkészkövethet-e el ilyesmiket? Gondolataim két eshetőségre vezettek:

1. Ez az ember 1883-ban tette le a teljes lelkészi vizsgát és 1901-ig, tehát teljes 18 éven át nem kapott paróchiát, holott épen a felvidéken hangzik el sok panasza amiatt, hogy nincsen elegendő lelkész, az üres paróchiák betöltésére.

Szakal urnak hát már otthon sem lehetett rendben a szénája; neki már otthon is oly hibában kellett lelednie, a mely őt a lelkészi állás betöltésére érdemtelenné, hogy úgy mondjam — képtelenné tette. Am így lehetséges, hogy mások jószívűsége püspöki elbocsátásra ajánlotta — Amerikába: *hátha itt lenne belőle valami*. Én hát nem is vádolom az őt elbocsátó s mindnyájunk által szeretett miskolci püspökünket, de a legteljesebb mértékben vádolom és kárhoztatom azokat a kikben volt szív és lélek őt püspöki elbocsátásra ajánlani s ezáltal egy olyan elfajult embert nemcsak az amerikai reformátusság, de általában az amerikai magyarság nyakára rakótni, vele az amerikai magyarságot megnyomorítani.

Nekünk, amerikai magyar lelkészeknek végtelenül nehéz működési körünk van itt. Felrázni, összeszedni és az evangéliom erejével összetartani a magyar hazának és a magyar református Sionnak e messze idegenben szétszórt csoportjait; olyan embereket, kik mint szegény, de becsületes és tisztakezü munkás emberek már esztendőök óta templomban sem voltak; a tiszta erkölcsnek és a vallásosságának visszahódítani olyan embereket, kiket szuronyszegezve, tárt karokkal fogadna a határnál a magyar királyi esendőség is; megtartani mind e lelkeket a magyar hazának és a magyar református vallásnak: van-e ennél nehezebb munkatér? S tessék csak elképzelni, mit eredményez a Szakáléhoz hasonló kiküldetés? Azt, hogy a mount-carmeli egyház történetének megírását talán már elvégeztem ezekben a sorokban is; azt, hogy még a mi munkánk is sok részben sikertelenné válhatik. Az evangéliom elveszti hatását az amugy is fásulni kezdő lelkekre s gunytárgyává válik a munkakör, melynek betöltésére elhivatunk; gunytárgyává — nemcsak a pánszlávok, a katolikusok s a bennünket segélyező angol testvérek, hanem még a saját véreink előtt is . . .

Azért én a legmélyebb tisztelettel és szeretettel kérem hazai egyházkerületeinket, hogy az Amerikába leendő lelkészi kibocsátásoknál méltóztassanak épp oly körültekintő atyai gondoskodással eljárni, mintha csak egyik otthoni lelkészi állás betöltéséről volna szó. Ne tekintsenek bennünket a magyar haza s a magyar református Sion mostoha gyermekeinek, hiszen szívünknek minden dobbanása, elménknek minden gondolata a távolból is vissza-visszajár a hazának elhagyott, drága földjére; hiszen mi itten is, a messze napnyugaton nap-nap után egyaránt küzdünk a magyar névnek s a magyar református vallás dicsőségének épségben tartásáért.

2. A másik eshetőség, a mire gondoltam, az, hogy az az elbocsátó bizonyítvány *hamisítvány* lehet. S ha tényleg az volna, akkor tovább nincs helye semmiféle beszédnek, mert röviden szólva: *csúnyán be vagyunk csapva*. Az eredeti elbocsátó bizonyítvány különben kezembem van; haza is küldhetem.

Ha hát az utóbbi igaz, akkor a büntető igazságszolgáltatáshoz fordulhatunk. De ha az volna az igaz, a mit első helyen írtam, ez esetben a magyar reformátusság tisztos nevének megóvása végett tisztelettel

kérem az illetékes köröket a kellő intézkedés mielőbbi megtételére.

New-York, 208 East 115 Street, jun. 27.

Kuthy Zoltán,
new-yorki ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Alapítsunk a nép számára takarékpénztárakat szövetkezeti alapon. Tapasztalatból tudjuk, hogy ez a munka sem megy valami könnyen s csak a napokban olvastunk egy cikket a „Magyar Szó“-ban, hogy egyik lelkésztársunk mily keservesen fizette meg az árát e téren kifejtett önzetlen buzgalma: Ez azonban a szövetkezetek alapításától kedvünket még se vegye el, mert egy az, hogy kellő körültekintés és óvatosság minden károsodástól megóvhat, más hogy kimondhatatlan a haszon, mi az efféle szövetkezetekből hiveinkre hárul s az egyházhoz való ragaszkodásban kamatozik. Mint minden erényre, szoktatni kell az embert a takarékosagra is s ha azoknak a szövetkezeteknek egyéb eredménye nem volna is, sokat jelent az, ha hiveinket arra szoktatjuk, hogy keresményökből valami csekélységet hetenként félre tegyenek. Nagyon szép példával szolgálhat e tekintetben Szászország, hol amint olvassuk, minden második embernek van legalább egy takarékpénztári könyve. Már Poroszország hátrább van, mert ott csak minden 4-ik lakosra esik egy ilyen könyv. Nálunk azonban a nép az efféle szövetkezetektől még mindig idegenkedik s még az is, akinek van valamelyes megtakarított pénze, inkább a láda és komót fiókjában őrzi azt, sem mint betenni gyümölcsözésre. Kétséget nem szenved, hogy ha ez a nép az efféle intézetek élén ott látja az ő lekipásztorát, lassan-lassan bizodalma is megjön s megéri, hogy az efféle szövetkezeteknek kettős czéljok lévén, mikor a maga érdekeit munkálja, ugyanakkor szegény és megszorult felebarátján is segít. Mi, akik ezt a munkát is megpróbáltuk már, jó lélekkel mondhatjuk, hogy a szövetkezeteknek a hatása sokkal nagyobb, mint a divatos takarékmagtáraké.

— Adatok a Liguori moráljához. Egész irodalom keletkezett már e fertelmes irat felett, melyet pro és contra itt és ott kibocsátottak. (Zur Los von Rom Bevegung. Offener Brief an Grassmann in Stettin 10 fennig. *Dahn*; 2. Die Beichtregeln von dem Oesterreichischen Abgeordnetenhaus nach der Moraltheologie des hl. Alfonsus Maria de Liguori und anderer römischen Moralisten. *Dr. Keller* Leipzig 50 fg.) Ezek és még többen gazdagították a hatalmas német irodalmat munkájokkal. De a legfrappánsabb a híres történetírónak *Döllingernek* egy a napokban nyomatásban megjelenő levele, melyet a híres történész 1874 ben okt. 18-án Liguorinak *egyházi atyává* való kikiáltása alkalmával egy badeni lelkészhez küldött, a melyben a *Liguori* Moráljáról, mint komoly és mély értelmű tudós teljes joggal és igazsággal így nyilatkozott: „A mi 1870-től a r. kath. egyházban történik és még mi várható a legközelebbi időben: megláthatja Ön abból, hogy a legelszörnyitőbb a mi valaha a theologiai tudomány terén létezett, elfogadtatott; érttem itt a Liguori Morálját és ünnepélyes proklamálását mint: *Doctor exesiae* (egyházi atya), — így tehát Augusztinus és Ambrosius mellé állítatik — *e férfit, kinek hamis theológiája, elcsavart Mária-kultusza, a legtriviálisabb és undokabb meséknek és hamisításoknak állandó használóját a tévedések és*

hasugságoknak valóságos magazinjává teszi. As egész egyháztörténelemben nem ismeretes ily issonyatos és káros sagyvalék. (Verwirrung!) És azért hallgat minden és a semináriumokban a klerus fölnevedő sarjadéka a *Liguori* könyvével mételeyeztik meg állandóan! Mit tehetünk mi e nyomorult helyzetben mást, mint bizonyosságot teszünk Isten és a világ előtt, a tőlünk megismert igazságról és az őt megillető tiszteletet neki megadjuk?! Az általános közönyösség csupán a maga kényelmességére gondoló bárgyu magatartása a klerusnak hozta a *Vatikán eme vesszedelmét reánk.* Mennél nagyobb a megtértek száma és azoké, kik a hamis tan nyűge alól magokat kiszabadítják: annál magasabbra száll a gyógyulás reménysége! Döllinger mint igaz történetíró, legyen bár ő kath. is, nem írhatott másképpen! Ez egy kicsit izléesesebb ajánló levél mint IX. Pius és XIII. Leo-é, kiknek izlését itt kommentároljuk!

B. J.

— **A rabszolga-kereskedés Áfrikában.** Hogy a tisztább és emberiesebb elvek mily nehezen törnek magoknak utat a népelet vallásos, erkölcsi és sociális rétegeiben, azt mindenki jól tudja, ki valaha vallásbölcészeti tanulmányokkal foglalkozott, vagy az emberiség művelődéstörténetébe mélyebben behatolt. Egy-egy téves rögeszme annyira beeszi magát a lelkekbe, hogy sokszor évszázadok szívós és következetes erőlködése is alig képes azokat kiirtani s a közfelfogást helyesebb irányba terelni. Példa erre a többek között az emberáldozatok története a zsidóknál. Ezeknek néminemű nyomaira találunk még Mikeás prófétánál is (6. 6—7.) holott a mint tudjuk, a Jehova az emberáldozatokat már akkor beszüntette, mikor Ábrahámnak a fiát Izsákot megáldozni akaró pátriárkának egy kost mutatott ki az áldozásra. (I Mózes 22: 13.). Nálunk Magyarországon is immár több mintegy félszázada, hogy a jobbagység mint intézmény megszűnt s mégis vannak nálunk maig is vidékek, hol a robot, a taksa éppen nem ismeretlen s a „parasztot“ a „nemes“-től nagy közbenvetések választják el. Mindez ama fenti állításunkat igazolja, hogy az emberiesebb elvek végleges győzelme nehéz munka. Ezt látjuk a rabszolgakereskedés ellen folytatott nemes küzdelem történetében is. Ott van p. o. Afrika. Ezen világ-rész azon tartományaiban, melyek német fennhatóság alatt állanak, immár nagy idők óta folyik a harc a rabszolga-ereskedés kiirtására s teljesen maig sem sikerült megszüntetni e szomorú üzletet. Előttünk fekszik egy hivatalos kimutatás s ebből látjuk, hogy német területen még az 1899-ik évben is 114-en lettek bűntetve azért, mert rabszolgákat adtak el és vettek meg önző anyagi célokra. Ez bizony elég leverő tapasztalat minden civilizált emberre nézve. De mindemellett is nincs okunk kétségbe esni. Mert ugyanebből a kimutatásból azt is látjuk, hogy ugyancsak német területen ez idő alatt 617 rabszolga bocsátott szabadon. A küzdelem tehát folyik s nem szenved kétséget, hogy e rákot az emberiség testéről végre is sikerülni fog teljesen kiirtani.

— **„A kié az iskola azé a jövődő“.** Valamikor még nem is olyan sok esztendővel ezelőtt, a midőn t. i. a kiegyezés megtörtént s boldog emlékü kultns miniszterünk báró Eötvös József népnevelésügyünk fejlesztéséhez hozzáfogott, mi reformátusok voltunk azok, kik e sokat mondó jelszót a halhatatlan Révész Imre után legöntudatosabban hangoztattuk. A nemzetiségek pedig nein értették s noha a faji öntudat eleven érzése főként a 48. és 49-ki események után, sőt már, azokat

megelőzőleg is Európa-szerte hatalmasan lüktetett, nálunk sem az oláhok, sem a tótok, sem a ráczok darab ideig még nem sokat törődtek a népneveléssel s ennek templomaival az iskolákkal. Ma azonban már megfordítva áll a dolog. Nap-nap után szaporodik azoknak száma, kik az Ézsau ismeretes tál lencsáját közöttünk minden felekezeti iskolánál és autonómiánál többre becsülik. S ellenkezőleg: a nemzetiségek istenigazában csak most vetették rá magokat a népiskolákra! A napokban utunk történetesen a déli Kárpátok vidékén vivén keresztül, láttunk sok nyomorult oláh községet, hol a lakosság nemcsak a kenyeret, de a sötörő mozsarat is csak hiréből ismeri. De ezekben a községekben majd mindenütt várbástyák gyanánt emelkednek ki a szegényes viskók közül a teljesen modern stílusban épült s nagyobbára emeletes népiskolai épületek! Vannak ezek között kétségenkívül államiak; de nagyobb részök mégis csak felekezeti, a mit büszkén hirdetnek az idegen nyelvű s a homlokzatra beillesztett, márványba vésett feliratok. Így láttuk ezt a Vöröstoronyi szoros torkolatánál fekvő Bóicán, Vesztén és több más helyen s igazán megdöbbenünk, mikor az összehasonlítást magunkban megtéve, a mi viszonyainkra gondoltunk . . . Atyámfiai református magyar testvéreim! „Ardeat Ucalogon proximus“! Vigyázzatok az ellenség régi fegyverünket vette át s ha nem igyekszünk, iskoláival fog beünket megverni!

— **Egy új bibor-Kodex Párizsban.** A mult esztendőben egy kutatás végett Sinopéba utazott francia tiszt a Fekete tenger partvidékén egy arany betűkkel beírt, bibor-piros pergamen-kéziratra talált s sikerült azt neki a párizsi nemzeti bibliothéka számára megszerezni. Nem egyéb ez, mint egy görög kéziratnak a maradványa a Krisztus után való 4-ik századból s az evangéliumokból 43 lapot tartalmaz. Ami ezen kéziratnak megbecsülhetetlen értéket ad, nem a meglepőleg pompás kiállítás, hanem a benne található művészi kivitelű képek, melyek az öskeresztyén művészet kutatójára nézve felette nagy becsűek. Ezek a képek az új-testamentomi történelmi jeleneteket ábrázolják; így p. o. Keresztelő János lefejeztetésének a scénáját; az 5000 ember megvondéglését; a jérikóbeli két vak ember meggyógyítását; a kiszáradt fügefafa csodáját stb. A képek tisztasága, fénye és frissesége, — mint írják — csodálatos. De mielőtt ezen festményeket közzé tették volna, véletlenül sikerült ennek a kéziratnak még egy másik részét is felfedezni. A felfedező egy orosz professor volt, ki Mariopol városában az azowi tengertől északra, tehát a Fekete tenger átellenes partvidékén bukkant arra rá s lephotographirozván Párisba küldte, a hol aztán konstatálva lett, hogy tényleg az előbb említett kézirat kiegészítő része. Ugy hogy nem lehetetlen, hogy a Fekete tenger partvidékén rövid időn sikerülni fog e becses biblia széthullott részeit egészben összegyűjteni.

— **A Swetics-féle zárda fütése.** Egyik helybeli napi lapból olvassuk, hogy dr. Wolafka Nándor makáriai választott püspök úr kérvényt adott be a városi tanácshoz, hogy zárda fütésére a várostól ingyen fát nyerjen. Hogy kérésének hely adassék, érdemileg semmi szavunk ellene; ha telik még a várostól, adjon. Kérni meg mindenkinek szabad; s mikor lelkész korunkban községünkben gyűjtés végett akár apácák akár régebben miseri papok jelentek meg, nemcsak hogy ridegen el nem zárkodtunk előlük soha, de önérettel mondhatjuk, hogy azok legelső helyen mindig minket kerestek fel s nem a katolikus kollégát. Ők tudták, hogy miért! Ezt kérjük figyelembe venni s ezt tudva mérlegelni azon ki-

jelentésünket, hogy a választott püspök úr kérése egy kissé mégis csak különös, ha meggondoljuk, hogy p. o. a nagyváradai katolikus püspöknek és káptalannak annyi erdeje van, hogy azokból ugyan bőven jutna tüzi fa, akár minden megyebeli tanintézet fűtésére. Miért nem oda fordult hát a választott püspök ur? Kiváncsiak vagyunk rá, hogy vajjon ha a nagyvárad református leánynevelő intézet hasonló kérelemmel fordul az ottani városhoz (meg kell próbálni!) nem fog-e elutasítani?

— **Kolozsvár Debreczenből visz vallástanárt.**

Régebben ez sem igen ment így, mert az egyes egyházkerületek meglehetősen el voltak egymástól zárkózva. Ma a viszonyok változtak s a kerületek között levő és szükséges egyetértésnek újabb jele és bizonyosága az, amiről közvetlenül vesszük a birt, hogy egy debreczeni theológus a lapunk olvasói előtt jól ismert *Birtha József* (jelenleg heidelbergi akadémikus) kolozsvári vallás-tanárnak választatott meg. Gratulálunk a jeles ifjunak s kívánjuk, hogy több éven át nagy kitartással szerzett ismereteit, haszonnal gyümölcsöztethesse a testvér-kerület metropolisában.

— **Lelkészválasztás.** A felsőszabolcsi e. megyébe kebelezett szakolyi ref. gyülekezet f. évi jul. 14-én Ablonczy László nagykállói, esperesi segédlelkészt választotta meg lelkészül meghívás útján. Isten áldása kísérje működését!

— **Vettük s közöljük a szerkesztőséghez intézett következő sorokat:** T. szerkesztő úr! Becses lapja utolsó előtti számában egyházkerületünk névtárának újabb megszerkesztéséről volt szó a különfelék között. Méltóztassék megengedni, hogy egy pár megjegyzést én is közzétegyek az ügyben. Hogy minden évben meg kellene jelennie a névtárnak (vagy nevezük akármi egyébnek): ahhoz szó sem fér. Nem tartom azonban megfelelőnek a tételeknek rovatos oldalon való felsorolását. Mert a rovatos táblázat kiállítása nemcsak költségesebb, de a speciális helyzet feltüntetésére helytel is rendelkezik. A rövidítés nem okoz nehézséget, mihelyt nem értelmetlenül rövidítünk pl. ne így írjuk a nem kereszteltet stb. feljegyzését, hogy „nk“, hanem így „nem ker.“ stb. Lényegesebb ennél ezzel az uttal az hogy a kívánt névtár az időre elkészült. Mert hogy még ezután legyen megszerkesztve s kiadva az 1900. évi adatok alapján az új névtár: annak már most nincs semmi értelme. Maradjon el hát a kiadás erről az évről, de aztán 1902-ben a gyorsan beszedendő adatok alapján szerkesztessék meg az az év elején. Itt a gyorsaság a pontosság mellett nem utolsó kívánalom. S miért ne telnék ki tőlünk is egy kis igyekezet, mikor más egyházkerület pl. a tiszáninneni 1901-re rég kiadta a névkönyvét. Mi még most tanácskoznánk azon, hogy milyen is legyen az? Alsóvéghesi.

— **Lelkészválasztás.** A békésbányai ev. ref. egyház-megyébe kebelezett népes és virágzó *füzesgyarmati* egyház lelkészévé f. évi jul. 13-án *Kovács Károly* egri lelkész választatott. A választást — mely a legnagyobb munka-idő dacára is dícséretes érdeklődés s példányszerű rendben folyt le — nt. Futó Zoltán egyhm. főjegyző és ngos. Fekete Márton vil. tanácsbíró urak, mint esperesi kiküldöttek vezették. A beadott 803 szavazatból a 13 jelölt közül *Kovács Károly* 422, — *Kovács Gusztáv* 381 szavazatot kapott. Megválasztott lelkészben a füzesgyarmati egyház bizonyára megtalálja azon férfiut, aki azt tapasztalt bölcsességével, lankadhatlan munkásságával legvirágzóbb egyházaink egyikévé fejleszteni. Adja Isten, úgy legyen!

— **Nekrológ.** Szondy Géza, kisperegi ev. ref.

lelkész és gyermekei Bella és Imre a maga számos rokonai és az alólirottak nevében mély fájdalommal, tudatják a felejthetetlen nő, testvér, unokatestvér, meny sógornő, rokon és barátinő *Szondy Gézáné*, született *Vadányi Emma* úrnőnek 1901. évi július hó 15-én Borosznó fürdőn életének 46-ik s boldog házasságának 7-ik évében történt gyászos elhunytát. A boldogultnak földi maradványai július hó 17-én d. u. 5 órakor fognak Aradon a felső-temető halottas házából az ág. ev. hitvallás szertartásai szerint tartandó ima után örök nyugalomra helyeztetni. Arad, 1901. július 16. Nyugodjék esendesen! *Vadányi Vilma* férj. *Knóthy Gézáné*, mint nővére. *Knóthy Géza*, sógora. *Knóthy Sarolta* férj. *Nagy Vilmosné*, *Blanka*, *Viktor*, imi unoka testvérei. *Özv. Ocsófszky Sámuelné* szül. *Klár Vilma*. *Özv. Mixich Antalné* szül. *Klár Emma* mint nagynénjei. *Özv. Szondy Imréné* szül. *Szikszay Vilma* anyósa. *Szondy Béla*, *Szondy Berta* férj. *Hódy Pálné*, dr. *Szondy György* és neje *Kovács Etelka*, sógorai és sógornői.

— **Nyilatkozat.** „A „Kristály“ forrásviz tisztasága és szénsav-tartalma miatt oly betegeknek, a hol ilyen víz javalt, mindig szívesen ajánlom.“ *Dr. Baumgarten Samu*, *hugyszervi és sebészeti betegségek specialistája*, Budapest, *Teréz-körút 20*, sz.

Szerkesztői üzenet.

N. I. Harasztos. Sok szerencsét az egyhangú választáshoz! A kémeri gyülekezet is, — ön is nyert. Üdvözölje ön egykori szeretett híveimet a nevemben. Az „Imádkozó ember“ bírálatát a kiadó hivatalától meg fogja kapni, de már csak kéziratban, mert lapunk azon száma teljesen elfogyott. Együttal arról is értesítem, hogy lapunk példányait a kultus-miniszterhez minden olyan alkalommal külön megküldjük mikor abban őt is érdekelhető közlemények jelennek meg. — **Dr. M. F. Okány.** Vettem, de az a Leissing-féle dolog csak a legközelebbi, jövő számban adható le. Ugy gondolom akkor sem lesz későn. Ami azt a bizonyos „aláírás“-t illeti, annak a célját itt is értjük mindnyájan. Harom hónapig várni kellett azzal, mert éppen most aktuális! De hát csak hadd aláírasszon: kijelenttem lapunk olvasói előtt még a tavaszon, hogy ez ódiós ügygel lapunk hasábjain többé soha nem foglalkozom; s én állok szavam mellett, Felőlem tehát irhat tücsköt-bogarat . . . az ő dolga! Különben is, aki egy nyilvánosság elé nem szánt privát levelet, a levél írója felhatalmazása nélkül közlést, azal nincs tovább mit beszélni. Van miről írunk, mivel foglalkozunk s jól esik tapasztalnom, hogy közügyeink tárgyalásában hatalmas róli gárda áll mellettem. — **B. J. Kisujszállás.** A cikket mint szintén az előbb küldött levelet megkaptam; a visszhangot nyomban át is olvastam, olyan eszmék vannak benne, melyeknek a B. S. cikkéhez irt rövid szerkesztői megjegyzésben én is kifejezést adtam. Már csak ezért is nagy örömmre van ez a „Visszhang“. Azonban, a mint méltóztatik látni, ebből a számból igaz sajnálatomra kellett hagyni. Minden helyre volt foglalva részint folyó, részint már előbb bejött dolgozatok számára. Átalában minduntalan érzem, mily nehéz egy heti lapot úgy szerkeszteni, hogy aktuális is legyen s munkatársaim gyors közlést igénylő óhajainak is mindig eleget tegyek. Pedig a köteles másfél íven felül *állandóan* még egy fél ívet adok. Legyen tehát szabad szíves elnézését kérem; legközelebbi számunkban mindenestre hozni fogom, s munkatársaim sorában mindig szívesen látom. — **K. F. Gyoma.** Köszönöm. Hogy nem „labanc“? Természetesen! Második Rákóczi Ferenc szavaival élve előbb lesz a római pápa lutheránussá, sem mint az, akiről szó van labancá. Mi úgy ismerjük őt, pedig hidd el kedves bátyám! valamennyire ismerjük! Jönni fog.

Tartalom-jegyzék: A mi vallásunkról. Fodor Sándor. — **Tárca:** Újabb pótadatok a belényes-ujlaki ev. ref. egyháztörténetéhez 1900. Sipos János. — **Tanügy** Népiskolai felügyelő debreczeni egyházban. Tassi Miklós. — **A vizgákról.** Baresa János. — **Közéletünk:** Temetések pap nélkül. Szerk. — **Lelkészi értekezlet.** — **irodalom.** — **Külföld:** Botrány Amerikában. Knóthy Zoltán. — **Különfelék.** — **Szerkesztői üzenetek.** — **Pályázatok.**

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat.

A kunhegyesi ev. ref. egyház pályázatot hirdet az I-ső és II-odik fi-tanítói állomásokra.

Fizetés: az I-ső osztálynál:

Lakbér: 100 korona, készpénz 368 kor. gyült buza, árpa, ez időszerint megváltva 510 k. naturálék váltása 35 k. 56 fill. 1½ öl tűzifa, 8 kat. hold szántóföld, adóját az egyház fizeti, a fizetés évnegyedenként előre történik.

II-odik osztálynál: Ugyanaz mint az elsőosztálynál, csak a készpénz fizetés kevesebb 90 koronával.

Kötelesség: Az osztályok tanterv szerinti vezetése; Urvacsoraosztáskor, bortölletgetésnél segédkezés.

A kellőleg felszerelt kérvények alólirotthoz aug. 3. napjáig adandók be.

Megválasztottak egy évi sikeres próbaév után állandósíttatnak. Állomásaikat szept. 1-ső napján tartoznak elfoglalni.

Egyháztanács fentartja magának a jogot, hogy megválasztottakat, belátása szerint, esetleg más osztályok vezetésével bizza meg, fizetésök épségben tartása mellett.

Kunhegyes, 1901. július 15.

Sarkadi István,
isk. széki elnök.

Pályásati hirdetés.

A debreczeni ev. ref. egyház elemi iskoláinál az 1901/2 iskolai évre ideiglenesen a — jövőre vonatkozó minden következtetés nélkül — egy felügyelői állás szerveztetik s erre pályázat hirdettetik.

Kötelessége: mint az ev. ref. iskolaszékének megbízottja és helyetese, végzi az elemi iskolák látogatását; végrehajtja az elnök intézkedéseit; ellátja az irodai teendőket

Köteles a Csapókertben Vasár- és ünnepnapokon délelőtt a közistentiszteletet végezni, valamint a más tanintézetekbe járó ev. ref. vallásu tanulók vallás tanítását teljesíteni heti 10—12 órán az iskolaszék rendelkezése szerint.

Az iskolaszék ülésén megjelenni és felhívásra felvilágosítást adni köteles. Részletes teendői a 682 és 878/1901 P. sz. presbyteri határozatokban vannak körülírva

Javadalmazása: évi 1600 korona, az ingyeniskoláztatási pénztárból, meg 800 korona a harangpénztárból évnegyedes előleges részletekben.

Csupán ev. ref. vallásu, lelkészi oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal bíró egészséges egyén alkalmaztatik, aki ezeket a pályásati kérvényhez csatolandó okmányokkal egészségi ál-

lapotát hatósági orvosi bizonyítvánnyal tartozik igazolni. A kérvény nt. Dicsőfi József lelkész, h. iskolaszéki elnök urhoz a f. évi július 31-ik napjának délután 5 óráig beadandó, vagy beküldendő. Későbbi pályásati kérvények figyelmbe nem vehetők.

A megválasztott elemi iskolai felügyelő köteles állását a f. 1901 évi aug. 30-án elfoglalni s annak elfoglalása iránt a választás napjától számított 8 nap alatt írásban nyilatkozni.

Kelt Debreczenben az ev. ref. egyház 1901 jul. 14-én tartott gyűlésében.

Némethy Lajos,
h. lelkész elnök.

Dr. Kola János,
kir. tan. világi elnök.

Feney Szabó Miklós,
h. főjegyző.

Pályásati hirdetmény!

Az államilag segélyezett s 8 osztályuvá fejlesztendő békési ev. ref. főgymnasiumhoz pályázat hirdettetik.

1. egy latin-görög;
2. egy latin-magyar tanszékre, mely tanszék javadalma 2400 korona törzsfizetés, 400 korona lakáspénz: továbbá
3. egy matematika-fizikai helyettes tanszékre, melynek javadalmazása 1800 korona.

A latin-görög és matematika-fizikai tanszék betöltése a vallás- és közoktatásügyi miniszterium hatáskörébe tartozik; a kérvények tehát ahoz címzendők.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek.

Az 1. és 2. számú tanszékerekre okleveles pályázók hiányában helyettes tanárok fognak alkalmaztatni, 1800 korona fizetéssel. Az egyház fentartja magának azon jogot, hogy okleveles pályázókat is, rendes tanári fizetéssel ugyan, de egyelőre ideiglenes minőségben alkalmazhasson. illetve terjeszthessen fel kinevezésre.

Az alkalmazott tanárok mindaddig, mig az intézet teljesen el nem lesz látva tanerökkel, heti 20—22 órán kötelesek tanítani.

Pályásati kérvények, az életkort, vallást végzett tanulmányokat, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva *augusztus hó 1-ső napjáig, a gymnasium igazgatóságához* küldendők.

Megjegyeztetik, hogy annak idején, az államal kötött szerződés értelmében 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás tanári törzsfizetések is fognak rendszeresítettetni.

Békés, 1901. július 11.

Szegedi Károly,
az egyháztanács einöke.

Pályásat.

A magosligeti ev. ref. egyház elagott lelkésze mellé segédlelkészt keres. Kötelessége: minden lelkészi teendők végzése. Fizetése: teljes ellátás és 500 korona készpénz. Az állomás azonnal elfoglalható. Pályázatok Magosligetre (Szatmár megye, u. p. Tisza-Ujlak) a lelkészi hivatalhoz küldendők.

Pályásati hirdetés.

A hajdu-böszörményi ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy tanítónői állásra, Fizetése 800 korona törzs, 240 korona lakpénzt, s az állami segélyből nyerendő 100 korona ötödéves korpótlék.

Kötelessége az ev. ref. iskolaszék által megjelölt osztály, illetve osztályok önnálló vezetése.

Állás 1901. augusztus hó 26-án foglalandó el; Keresztlevél s oklevél melléklettel ellátott kérvények 1901. július 26-ik napjáig alulírt lelkészhez adandók be.

Elválasztott költözködési költséget nem kap.

Somossy Béla
főgondnok.

Szolnoky Gersson
lelkész-elnök.

Pályásati-hirdetés tanári állásra.

Az államilag segélyezett csurgói ev. ref. főgymnasium nyugdíjba lépés folytán megürült class-

philol. (görög és latin nyelvi) a vall.- és közokt.-ügyi m. kir. Miniszter ur ö Nagyméltósága által betöltendő rendes tanszékre pályázat hirdettek.

A tanszék javadalma: 2400 korona törzsfizetés mely sorrend szerinti előlépés folytán 3200 koronáig emelkedik továbbá 400 k. lakbér és minden ötödévben, 5 izig, 200—200 k. korpótlék.

Pályázók, kik csak ev. ref. vallásuk lehetnek, folyamodványukat, a vall.- és közokt.-ügyi m. kir. Miniszter ur ö Nagyméltóságához címetten s vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányait, képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi és katonai-kötelezettségi állapotukat kimutató okmányaikkal felszerelten, f. július hó 28-ig alulírtthoz küldjék.

A nyertes pályázó, ki a felekezeti tanárok orsz. nyugdíjintézetének tagja lesz, állását az új tanév kezdetével, szept. 1-én elfoglalni tartozik s óhajtható, hogy esetleg az intézet internatusának vezetésére is, melynek külön tiszteletdíja: 2 szobából álló, tisztogatással s télen fűtéssel ellátott bentlakás és 400 k. készpénz, vállalkozók.

Csurgó, Somogym. jul. 3. 1901.

Verbay István

ev. ref. lelkész. a gymn.
ig.-tanács elnöke.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölhetnek. Pontos címre figyelni tessék.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

Szabott ári Szabott ári Szabott ári

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hos zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruí versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Nyomatot: Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.